

**Ceza İnfaz Kurumu Personelinde Psikolojik
Semptomatoloji: İş Stresi, Psikolojik Dayanıklılık,
Tükenmişlik, Sosyal Destek ve Baş Etme Tarzları**

Proje No: 105K155

Prof. Dr. Tülin GENÇÖZ
Yrd. Doç. Dr. Emre ŞENOL-DURAK
Yrd. Doç. Dr. Mithat DURAK

AĞUSTOS 2008
ANKARA

ÖNSÖZ

“Ceza İnfaz Kurumu Personelinde Psikolojik Semptomatoloji: İş Stresi, Psikolojik Dayanıklılık, Tükenmişlik, Sosyal Destek ve Baş Etme Tarzları” konulu proje, projenin kapsamı göz önünde bulundurulduğunda ülkemizdeki cezaevi çalışanları ile yapılmış ilk projedir. Projede cezaevi çalışanlarında psikolojik semptomatoloji ile eşleşen faktörler incelenmiştir. Bu proje, TÜBİTAK, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) tarafından desteklenmiştir. SOBAG'ın desteği olmadan bu çapta bir projeyi gerçekleştiremezdik. Bu nedenle, TÜBİTAK-SOBAG'a, yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkür ederiz.

Bu projenin yapılabilmesi için her türlü izni proje ekibinden esirgemeyen Adalet Bakanlığı, Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürü Sayın Kenan İPEK'e sonsuz teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca, Adalet Bakanlığı, Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Yine, veri topladığımız illerde bize her türlü katkıyı sağlayan Cumhuriyet Başsavcılarımıza teşekkür ederiz.

Ceza İnfaz Kurumlarındaki Birinci Müdürlere, İkinci Müdürlere, Psikologlara, Sosyal Hizmet Uzmanlarına, Öğretmenlere, Doktorlara, İnfaz Koruma Baş Memurlarına ve İnfaz Koruma Memurlarına veri toplanmasında gösterdikleri hassasiyet ve harcadıkları emek için teşekkür ederiz.

Son olarak, proje kapsamında araştırmaya içtenlikle katılan katılımcılara (Cezaevi İdaresi Çalışanları, İnfaz Koruma Baş Memurları ve Memurları, Psiko-Sosyal Servis Çalışanları, Sağlık Servisi Çalışanları, Eğitim Birimi Çalışanları, Kâtipler, Saymanlar, Terziler, Teknisyenler, Aşçıları, Mektup Okuma Servisi Çalışanları, İş Yurtları Çalışanları vb.) teşekkür ederiz.

Bu projenin, Ceza İnfaz Kurumu çalışanları ile bundan sonra yapılacak projelerin başlangıcı olması dileği ile...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	2
İÇİNDEKİLER	3
TABLOLAR.....	6
ÖZET	8
ABSTRACT	10
GİRİŞ.....	12
İş Ortamının Yarattığı Psikolojik Semptomatoloji ve Eşleşen Diğer Etkenler	12
Ceza İnfaz Kurumu Personeliyle Yapılmış Çalışmalar	18
Ceza İnfaz Kurumlarında İş Stresi.....	24
YÖNTEM	28
Katılımcılar	28
Psikometrik Ölçüm Araçları	31
Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeği	31
Beck Depresyon Envanteri.....	33
Beck Anksiyete Envanteri	34
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	35
Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	35
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	36
Baş Etme Becerileri Ölçeği	36
Maslach Tükenmişlik Ölçeği.....	36
Olumlu Olumsuz Duygu Durumu Ölçeği	38
Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği	38
Yaşam Doyumu Ölçeği	38
İş Doyumu Ölçeği.....	39

Demografik Bilgi Formu.....	39
İşlem.....	40
Veri Temizlemesi.....	42
Betimleyici İstatistikler	42
Korelasyon Analizleri.....	50
Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri.....	50
Güvenirlilik Analizleri.....	50
Geçerlilik Analizleri.....	50
Grup Farklılıkları İle İlgili Analizler	53
Ceza İnfaz Kurumu Türünün Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi.....	53
Cinsiyetin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi	55
Eğitim Durumunun Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi	56
Yaşanılan Yerin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi	58
Hükümlü-Tutuklularla İletişim Süresinin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi ..	59
Çoklu Hiyerarşik Regresyon (Hierarchical Multiple Regression)	60
Depresyonla Eşleşen Etkenler	62
Kaygıyla Eşleşen Etkenler	63
Duygusal Tükenmeyle Eşleşen Etkenler.....	67
TARTIŞMA	70
ÇIKPİSÖ'nün Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizleri	70
Grup Farklılıklarının Önerilerle Değerlendirilmesi.....	71
Cezaevi Personelindeki Psikopatolojiyi Açıklayan Değişkenler	74
Depresyonla İlişkili Değişkenler	74
Kaygıyla İlişkili Değişkenler.....	75
Duygusal Tükenmişlikle İlişkili Değişkenler	76

Genel Değerlendirme	77
Çalışmanın Özgün Değeri ve Yaygın Etkisi.....	77
KAYNAKLAR.....	79
EKLER.....	91
Ek-1: Bilgilendirme Formu	91
Ek-2: Demografik Bilgi Formu	92
Ek-3: Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeği	93
Ek-4: Beck Depresyon Envanteri.....	94
Ek-5: Beck Anksiyete Envanteri	95
Ek-6: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	96
Ek-7: Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	97
Ek-8: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	98
Ek-9: Baş Etme Becerileri Ölçeği	99
Ek-10: Maslach Tükenmişlik Ölçeği.....	100
Ek-11: Olumlu Olumsuz Duygu Durumu Ölçeği	101
Ek-12: Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği	102
Ek-13: Yaşam Doyumu Ölçeği	103
Ek-14: İş Doyumu Ölçeği.....	104

TABLolar

Tablo-1: İlk proje önerisinde yer alan ceza infaz kurumlarının listesi.....	28
Tablo-2: Araştırma kapsamına dâhil edilen diğer cezaevlerinin listesi.....	29
Tablo-3: Katılımcıların çalıştığı kurumlar	30
Tablo-4: Demografik Değişkenlerin Frekansları ve Yüzdeler Değerleri.....	32
Tablo-5: Araştırma Değişkenlerinin Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri.....	43
Tablo-6: Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyet ve Vardiya Durumuna göre Ortalama Değerleri.....	44
Tablo-7: Araştırma Değişkenlerinin Ceza İnfaz Kurumuna göre Ortalama Değerleri	45
Tablo-8: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Eğitim Düzeylerine göre Ortalama Değerleri.....	46
Tablo-9: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Yaşadıkları Yere göre Ortalama Değerleri.....	47
Tablo-10: Araştırma Değişkenlerinin Çalışılan Birime göre Ortalama Değerleri	48
Tablo-11: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Son İki Yılda Yaşanan Sağlık Problemine ve Mahkûm-Tutuklularla Kurulan İletişime göre Ortalama Değerleri.....	49
Tablo-12 Değişkenler Arası Korelasyon	51
Tablo-13: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Ceza İnfaz Kurumu Türüne Göre Grup Farkları	55
Tablo-14: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Cinsiyete Göre Grup Farkları.....	56
Tablo-15: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Eğitim Düzeyine Göre Grup Farkları.....	57
Tablo-16: Farklı Bağımlı Değişkenlerde En Fazla Yaşanılan Yer Türüne Göre Grup Farkları	59

Tablo-17: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Hükümlü-Tutuklular ile İletişimin Süresine Göre Grup Farkları	60
Tablo-18: Depresyonla Eşleşen Faktörler	64
Tablo-19: Kaygıyla Eşleşen Faktörler	66
Tablo-20: Duygusal Tükenmişlikle Eşleşen Faktörler	69

ÖZET

İşteki çalışma koşullarının ve bireysel etkenlerin işyeri çalışanlarında psikolojik rahatsızlıkların gelişiminde etkili olduğu literatür bulgularında ifade edilmektedir. Ceza infaz kurumu personelinin stresli bir ortamda çalıştığı çeşitli araştırmalarda belirtilmektedir (Armstrong & Griffin, 2004; Şenol-Durak, Durak, & Gençöz, 2006; Pollak & Sigler, 1998; Schaufeli & Peeters, 2000). Bununla birlikte, ceza infaz kurumu personeline psikopatolojiyi etkileyebilecek bireysel ve çevresel etkenlerin bir arada araştırıldığı kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu projede çeşitli faktörlerin ceza infaz kurumu personelindeki psikopatolojiye etkisi araştırılmıştır: sosyo-demografik (örn., yaş, cinsiyet vb.) değişkenler, işin doğasına özgü etkenler (örn., cezaevi türü, mahkûmlarla iletişim süresi vb.), işle ilgili etkenler (iş stresi ve işe bağlılık), çevresel etkenler (farklı kaynaklardan alınan sosyal destek) ve bireysel etkenler (örn. psikolojik dayanıklılık, duygudurum vb.). Bu faktörler yüz yüze görüşme sonrası uygulanan psikometrik ölçüm araçlarıyla Türkiye'nin farklı illerinde toplam 37 ceza infaz kurumundaki personelden toplanan verilerle değerlendirilmiştir.

Araştırmanın kapsamı ve amacı hakkında katılımcılara bilgi verildikten sonra gizlilik, onam ve gönüllülük prensipleri çerçevesinde 1528 (Bayan N=179; Erkek N=1349) ceza infaz kurumu personeline veri toplanmıştır. Değişkenler arası ilişkiyi araştırmak için yapılan korelasyon analizi sonrası gerçekleştirilen Bağımsız t-Test Analizleri ya da Tek Yönlü Varyans Analizleri (ANOVA) grup farklılıklarını ortaya koymuştur. Depresyon, kaygı ve duygusal tükenmişlik bağımlı değişken alınarak çoklu hiyerarşik regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular iş yeri stresinin ve işe bağlılığın yanı sıra çeşitli çevresel ve bireysel etkenlerin ceza infaz kurumu personeline psikopatolojide etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu personeli, psikolojik semptomatoloji, depresyon, kaygı, duygusal tüklenme, iş stresi, işe bağlılık, algılanan sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, yaşama bağlılık, kontrol algısı, gelişim algısı, baş etme becerileri, problem odaklı baş etme, duygu odaklı baş etme, dolaylı baş etme, benlik algısı, onay arayışı, yaşam doyumu ve iş doyumu.

ABSTRACT

Based on a review of the literature, there is evidence that individual factors and workplace conditions are associated with the development of psychological disorders in employees. Several researchers (e.g., Armstrong & Griffin, 2004; Pollak & Sigler, 1998; Schaufeli & Peeters, 2000; Şenol-Durak ve ark., 2006) reported that correctional officers work in a stressful environment. However, there has been no comprehensive study that examines the role of both individual and environmental factors in the psychopathology of correctional officers. This study examines the impact of numerous factors on the psychopathology of correctional officers. These factors include socio-demographic (e.g., age and sex), work environment (e.g., type of prison and communication with prisoners), work-related (e.g., work stress and job commitment), social support and individual (e.g., psychological hardiness and affect) variables. These factors were assessed using psychometric assessments following face-to face interviews conducted with employees in 37 prisons located in Turkey. After being assured that their privacy would be protected, 1,528 correctional officers (female N=179; male N=1349) indicated their informed consent and voluntarily participated in the research. Following correlation analyses, several independent sample t test or one-way analysis of variance (ANOVA) revealed the presence of group differences. Several multiple hierarchical regression analyses were performed, using depression, anxiety, and emotional burn-out as dependent variables. Results revealed that in addition to work stress and job commitment, a variety of environmental and individual factors significantly influenced the psychopathology of correctional officers. Findings and implications are discussed within the framework of the literature.

Key Words: Correctional officers, psychological symptomatology, depression, anxiety, emotional burn-out, work stress, job commitment, perceived social support, commitment, control, challenge, coping skills, problem-focused coping, emotion-focused coping, indirect coping, self esteem, reassurance seeking, life satisfaction, and work satisfaction.

GİRİŞ

Bireylerin, yaşamlarının büyük bir bölümünü iş ortamlarında geçirdikleri düşünüldüğünde, bu ortamların onların sağlığı üzerindeki etkisi yadsınamaz. İş ortamını şekillendiren psikolojik ve sosyal özellikler bu ortamda çalışan kişilerin sağlığı üzerinde etki yapmaktadır (Piko, 2006). Bunun yanı sıra, iş ortamının bireyin sağlığı üzerindeki etkilerini açıklamada çalışanların bireysel özellikleri önem taşımaktadır (Fusilier & Manning, 2005). Benzer şekilde bireysel özellikler, iş ortamının bireyin sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltan diğer faktörleri harekete geçirmede belirleyici rol oynamaktadır (Shirey, 2004). İş ortamının bireylerin sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin ortaya konduğu çalışmalar yoluyla çalışanların ruh sağlığı için koruyucu önlemlerin alınması önem kazanmaktadır.

İş Ortamının Yarattığı Psikolojik Semptomatoloji ve Eşleşen Diğer Etkenler

Çalışanların sağlık durumları üzerinde iş ortamının etkisi sıklıkla araştırma konusu edilmiştir. İş ortamının neden olduğu baş ağrısı, kalp ve sindirim sistemi bozuklukları gibi fiziksel hastalıkların yanı sıra (Costa & Sartori, 2005) anksiyete (Costa & Sartori, 2005; Hardy, Woods & Wall, 2003; Lowman, 1993), depresyon (Curbow, Spratt, Ungaretti, McDonnell & Breckler, 2000; Hardy ve arkadaşları, 2003; Patterson, 2003; Salmela-Aro & Nurmi, 2004; Tennat, 2001), alkol bağımlılığı (Muchinsky, 1997), aile problemleri (Moon & Maxwell, 2004), uyku problemleri (Alimoğlu & Dönmez, 2005; Costa & Sartori, 2005) yabancılaşma ve psikosomatik yakınmalar (Fusilier & Manning, 2005; Piko, 2006) gibi psikolojik rahatsızlıklar sıklıkla öne çıkmaktadır.

Bu rahatsızlıkların oluşumunda; baş etme tarzları (Daniels & Harriss, 2005), sosyal destek (Daniels & Harriss, 2005), duygudurum (Espeland, 2006), psikolojik

dayanıklılık (Bartone, 1999), iş stresi, (Bowling, Beehr, Swader, 2004; Costa & Sartori, 2005), tükenmişlik (Alimoğlu & Dönmez, 2005; Anderson, 2000; Curbow ve ark., 2000; Hocwalder & Brucefors, 2005; Piko, 2006; Salmela-Aro & Nurmi, 2004), işe bağlılık (Armstrong-Stassen, 2004), yaşam doyumu (Salmela-Aro & Nurmi, 2004) ve iş doyumu (Costa & Sartori, 2005; Hardy ve arkadaşları, 2003) gibi faktörlerin etkisi literatürde araştırılmıştır. Bu faktörlerin birbiriyle ilişkisi çeşitli araştırmalarda incelenmiş, aynı zamanda bu faktörlerin etkileşiminin bireyin iş performansı üzerinde etkin olduğu görülmüştür. Örneğin, iş yerindeki tükenmişliğin işin kalitesini olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur (Alimoğlu & Dönmez, 2005).

“Baş etme tarzları”, diğer kişilik özellikleriyle birlikte, yaptıkları işten bireylerin olumsuz etkilenmesine yol açmakta (Costa & Sartori, 2005) ve işten kaynaklanan psikolojik rahatsızlıklarda belirleyici rol üstlenmektedir (Daniels & Harriss, 2005). Ayrıca, çalışma ortamına ve strese bağlı olarak baş etme tarzlarının değişebileceği ifade edilmektedir (Daniels & Harriss, 2005). Örneğin, tükenmişliğin yaşanması durumunda kişiler aktif ya da yüzleştirici baş etme stratejileri yerine pasif baş etme stratejileri kullanmayı ve savunmada (defansif) kalmayı tercih etmektedirler (Espeland, 2006). Diğer taraftan, hemşireler ve yöneticilerle yapılmış bir çalışmada kontrol odaklı baş etmenin tükenmişlik ile fiziksel ve psikolojik semptomları arttırdığı, kaçma-kaçınma baş etme stiline ise tükenmişliği arttırdığı görülmüştür (Armstrong-Stassen, 2004). Bunun yanı sıra, sosyal destekle aktif ve problem odaklı baş etme tarzları arasında anlamlı şekilde pozitif bir ilişki bulunduğu, bu tür baş etme tarzını kullanan bireylerin sosyal destek ağlarını geliştirdikleri belirtilmektedir (Daniels & Harriss, 2005).

En az iki kişi arasındaki kaynakların karşılıklı iletilmesi olarak tanımlanan “sosyal destek” (Shirey, 2004), iş yaşamının bireyler üzerindeki etkisinde belirleyici

olan diğerk bir etkindir. Düşük sosyal desteğe sahip olma, çalışanlarda görülen psikolojik rahatsızlıkları yordamaktadır (Tennat, 2001).

Sosyal destek kaynakları yeterli olan kişilerin sağlık konusunda daha az yakındıkları ve daha az duygusal tükenmişlik rapor ettikleri (Fusilier & Manning, 2005) ortaya konmuştur. Kendine en yakın kişiden duygusal destek gören bireylerin ise daha etkin şekilde iş stresiyle baş ettikleri farklı araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Asad & Khan, 2003; Bowling ve arkadaşları, 2004).

Sorumlulukların ve iş yükünün fazla olduğu iş ortamlarında çalışan bireylerde sosyal desteğin önemli rolü olduğu belirtilmektedir (Daniels & Harriss, 2005). Benzer şekilde, kurum içinde alınan sosyal desteğin stres ve tükenmişlik düzeyi arasında arabulucu olduğu bulunmuştur (Asad & Khan, 2003). İşyerindeki sosyal destek kaynaklarının birey üzerindeki etkilerini açıklamak için yapılan çeşitli çalışmalarda iş arkadaşlarından ve amirlerden alınan sosyal desteğin baş etme (Armstrong-Stassen, 2004; Shirey, 2004), duygulanım ve psikolojik sağlık (Shirey, 2004), işe bağlılık (Armstrong-Stassen, 2004) ve duygusal tükenmişlik (Halbesleben, 2006) ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

İşyeri, çalışanların “olumlu ve olumsuz duygularını” ön plana çıkaran bir ortamdır. İş ortamında en yaygın görülen duygular depresyon, öfke, gerginlik ve çaresizlik (Espeland, 2006) gibi olumsuz duygulardır ve birey tarafından bu duygular kendisine, çevredekilere, çalışma arkadaşlarına ve dünyanın tümüne yönlendirilerek zaman içerisinde kronikleşir (Espeland, 2006). Hemşirelerle yapılmış bir çalışmada, hastane ortamının hemşirelerin işini tam anlamıyla yapmalarının engellendiği durumlarda suçluluk duygularının ön plana çıktığı görülmüştür (McGillis Hall & Kiesners, 2005). Diğerk bir taraftan, tükenmişlik yaşayan kişilerin olumsuz duyguları

daha fazla yaşadıkları, işten zevk almamaya başladıkları, sıkıldıkları ve çaresizlik yaşadıkları görülmektedir (Espeland, 2006).

“Psikolojik dayanıklılık”, iş ortamının birey üzerindeki etkilerini açıklayan diğer bir değişkendir. Psikolojik dayanıklılık, stresin olumsuz etkilerinden bireyi korumakta (Bartone, 1999; Judkins, Massey & Huff, 2006) ve olaylarla ilgili kişilerin bilişsel yorumlarını etkilemektedir (Bartone, 1999). Çeşitli stres etkenlerine maruz kalan askerlerin psikolojik semptom geliştirmesine karşı psikolojik dayanıklılığın koruyucu etkisi olduğu görülmüştür (Bartone, 1999). Psikolojik semptomların yanı sıra, hastalık nedeniyle geçirilen zamanla stres arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın arabulucu bir rol üstlendiği vurgulanmaktadır (Judkins ve arkadaşları, 2006). Daha açık bir ifadeyle, yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığa ve düşük stres düzeyine sahip bireylerin daha az hastalıkla uğraştıkları ortaya konmuştur (Judkins ve arkadaşları, 2006). Psikolojik olarak dayanıklı yöneticilerin olayları yaratıcılık ve enerji ile kontrol edebildikleri, değişim gereken durumları enerji sağlayan bir süreç olarak değerlendirdikleri ve çalıştıkları kuruma bağlı oldukları ifade edilmektedir (Judkins ve arkadaşları, 2006). Bunun yanı sıra, psikolojik dayanıklılığa sahip kişiler daha az tükenmişlik rapor etmektedir (Alimoğlu & Dönmez, 2005; Espeland, 2006).

“İş stresi”, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilemekte ve bireyin iş ya da ev ortamındaki performansını düşürmektedir (McGillis Hall & Kiesners, 2005). İş stresinin iş dışında geçirilen zamanda da bireyleri etkisi altına alan bir etken olduğu bilinmektedir. İş stresi, işini kaybetme ile ilgili tehdit algısı, yeni bir iş olanağının olmayacağı yönündeki olumsuz düşünce ve kişinin kendisini yetersiz hissetmesi ile ilişkilidir (Halbesleben, 2006).

Stres etmenleri mesleğin doğasına göre ayrışabilmektedir. Farklı meslek gruplarında aynı türde stres etkenleri olabileceği gibi farklı türde stres kaynakları da

olabilir. Örneğin, McGillis Hall ve Kiesners (2005) hemşirelerde iş yükünün fazlalığını, uzun saatler çalışacak durumda kalmayı pek çok işte genel geçer görülen bir stres etmeni olarak değerlendirirken, hastalarla problemler yaşamamanın ve düşük profesyonel statüde çalışmanın bu mesleğe özgü stres etmenleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Stres ve tükenmişlik sıklıkla bir arada kullanılan iki kavramdır. Ancak, stresin pozitif ya da negatif algılanabilirliği olan nötr bir kavram olması, tükenmişliğin ise çaresizlik ve umutsuzluk ortaya çıkarması bu iki kavramı birbirinden ayırt etmektedir (Espeland, 2006).

İş stresine benzer şekilde işyerinde yaşanan “tükenmişlik”, bireylerin iş dışında arta kalan zamanı değerlendirmelerini şekillendirir. Bireylerin beklentilerine uyumlu olmayan iş ortamı sonucu bireyler hayal kırıklığı (dolayısıyla da tükenmişlik) yaşarlar (Salmela-Aro & Nurmi, 2004). Örneğin, iş yerinde uzun gece nöbetleri ve hastalarla ilişkilerdeki sıkıntılar sonrası fiziksel tükenmişlik yaşayan hemşireler iş sonrası da bu tükenmişliği devam ettirmektedir (McGillis Hall & Kiesners, 2005). Aynı örnekleme yapılmış bir başka çalışmada, üç saatten fazla gün ışığına maruz kalmaları durumunda hemşirelerin daha az iş stresi ve tatminsizlik yaşadığı görülmüştür (Alimoğlu & Dönmez, 2005).

Tükenmişlik türleri açısından duygusal kaynakları harekete geçirecek gücü bulamama olarak tanımlanan duygusal tükenmişliğin (Salmela-Aro & Nurmi, 2004), iş yeri tatmini ile negatif yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Piko, 2006). Tükenmişlik işte geçirilen zamanla kendisini hissettiren bir durum olabilir. Örneğin, bir araştırmada yaşlıların bakımını üstlenen bakıcıların işe başladıktan altı ay sonra anlamlı düzeyde duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmüştür (Schrijnemaekers ve arkadaşları, 2003).

Benzer şekilde, hemşirelerdeki tükenmişliğin iş ortamını etkilediği bulunmuştur (McGillis Hall & Kiesners, 2005).

Duygusal ve sürekli bağlılık olarak ikiye ayrılan “işe bağlılık” (Armstrong-Stassen, 2004), iş ortamının bireyler üzerindeki etkisini açıklayan diğer bir değişkendir. Camp, Saylor ve Wright (2001) cezaevlerinde çalışan personel için, işe bağlılığın güvenli bir iş ortamı yaratmada son derece önemli olduğunu belirtmiştir. Bu değişkenin sıklıkla diğer değişkenlerle ilişkisi araştırma konusu edilmiştir. Psikolojik olarak dayanıklı kişilerin (Bartone, 1999) ve iş ortamında arkadaşlarından destek alan kişilerin işe bağlı olduğu düşünülmektedir (Armstrong-Stassen, 2004).

İş doyumu arttığında işe bağlılığın daha yüksek olduğu bulunmuştur (Lambert, Kass, Piotrowski & Vodanovich, 2006). Hemşireler ve yöneticilerle yapılmış bir çalışmada ise baş etme becerilerinin işe bağlılıkla işe yabancılaşma arasında arabulucu olduğu görülmüştür (Armstrong-Stassen, 2004).

“Yaşam doyumu”, işyeri stresi ve psikolojik semptomatolojiyle eşleşen diğer bir değişkendir. Yaşam doyumunun bireylerin hissettikleri iş nedeniyle yaşanan tükenmişlikte belirleyici olduğu vurgulanmıştır (Salmela-Aro & Nurmi, 2004). Diğer taraftan, iş tatmini ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Bryant & Constantine, 2006; McElwain, Korabik & Rosin, 2005). İş tatmini yüksek kişilerin yaşam doyumunun da yüksek olduğu bulunmuştur (McElwain ve arkadaşları, 2005). Salmela-Aro ve Nurmi'nin (2004) yürüttüğü bir araştırmada iş odaklı, kendileri odaklı ya da hobi-sağlık odaklı yaşama tercihleri bakımından çalışanlar ayrıştırılmış ve tükenmişlik ve yaşam doyumu açısından bu grupların birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığına araştırılmıştır. Bulgular, iş odaklı bir hayat süren çalışanlarda tükenmişliğin, kendi odaklı yaşayan çalışanlarda depresyon ve tükenmişliğin, hobi ya da sağlık odaklı yaşayanlarda ise yaşam doyumunun diğer gruplara göre daha

yüksek olduğu görülmüştür. Destekleyici ilişkileri olan kişilerin (Lambert ve arkadaşları, 2006) ve psikolojik olarak dayanıklı kişilerin yaşam doyumunun daha yüksek olacağı beklenilmektedir (Bartone, 1999). Öte yandan, işle ev arasında çatışma yaşayan kişilerin yaşam doyumunun diğer bireylere göre daha düşük olduğu gözlenmiştir (Lambert ve arkadaşları, 2006).

Yaşam doyumunun bir türü olan “iş doyumu” psikolojik semptomatolojiyi belirleyen diğer bir değişkendir. İş yerinde başarılı kişilerin başarısız kişilere göre daha fazla iş doyumu rapor ettikleri görülmüştür (Fusilier & Manning, 2005). İş doyum düzeyi, bireylerin işe devam ettikleri sürede değişebilir. Örneğin, yaşlıların bakımını yapan bakıcıların işe başladıktan altı ay sonra anlamlı düzeyde iş tatminsizliği yaşadığı görülmüştür (Schrijnemaekers ve arkadaşları, 2003). Ayrıca, iş doyumu olmayan kişilerin daha fazla düzeyde tükenmişlik yaşayacakları düşünülmektedir (Piko, 2006).

Ceza İnfaz Kurumu Personeliyle Yapılmış Çalışmalar

Hemşireler (McGillis Hall & Kiesners, 2005; Judkin ve ark., 2006), sağlık personelleri (Piko, 2006), polisler (Pines & Keinan, 2005), okul danışmanları (Bryant & Constantine, 2006), bakıcılar (Schrijnemaekers ve arkadaşları, 2003) ve askerler (Bartone, 1999) gibi farklı meslek gruplarıyla yürütülmüş çalışmalarda iş stresinin sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, baş etme becerileri, tükenmişlik ve psikolojik semptomatoloji ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Öte yandan, cezaevinin stresli bir çalışma ortamı olduğunu gösteren çalışmalara rağmen kişilik özelliklerini ve çalışma ortamı değişkenlerini kapsamlı şekilde ele alan ve bu değişkenlerin psikopatoloji ile ilişkisini ortaya koyan çalışma bildiğimiz kadarıyla literatürde bulunmamaktadır. Oysaki cezaevi görevlilerinin intihar nedeniyle ölüm riski açısından bu meslek dışında

çalışan diğer personele göre %39 daha fazla risk taşıdıkları bilinmektedir (Stack & Tsoudis, 1997). Toplum güvenliğinde önemli rol üstlenen bu meslek grubunda çalışanlar (Botha & Pienaar, 2006; Freudenberg, 2001) sıklıkla hükümlü ve tutuklularının saldırılarına maruz kalmaktadır (Gillian, 2001; Griffin & Hepburn, 2005; Salminen, 1997). Ayrıca ceza infaz kurumu personeli, hükümlü ve tutukluların birbirlerine karşı uyguladıkları şiddet konusunda arabulucu bir rol üstlenmek durumunda kalmaktadır (Peterson-Badali & Koegl, 2002). Oldukça riskli bir iş yapmalarına rağmen toplum tarafından kabul görmeyen bir işi sürdürmektedirler (Meglino, Denisi & Ravlin, 1993).

Cezaevlerinin iyileştirici özelliğinde önemli rol üstlenen ceza infaz kurumu personeliyle (Leiber, Schwarze, Mack & Farnworth, 2002; Moon & Maxwell, 2004) son yıllarda yapılmış çalışmalarda; İngiltere (Forster, 1996), Kanada (Bonta & Comier, 1999; Pollak & Sigler, 1998), Amerika Birleşik Devletleri (Allard, Wortley & Stewart, 2003; Armstrong & Griffin, 2004; Griffin & Hepburn, 2005), Güney Afrika (Botha & Pienaar, 2006) ve Güney Kore (Moon & Maxwell, 2004) gibi ülkelerde artış görülürken, ülkemizde bu meslek grubuyla yapılmış çalışmanın hiç olmaması da dikkat çekicidir.

Hastalık nedeniyle izin alma (Kommer, 1993; Slate & Vogel, 1997), işte devamsızlık yapma (Mitchell, Mackenzie, Styve & Gover, 2000; Slate & Vogel, 1997), rol güçlülüğü (Dowden & Tellier, 2004), iş tatmini (Farkas, 1999; Ferrell, Morgan & Winterowd, 2000; Griffin, 2001; Kommer, 1993; Stack & Tsoudis, 1997; Van Voorhis, Cullen, Link & Wolfe, 1991), tükenmişlik (Stack & Tsoudis, 1997), işe bağlılık (Camp ve arkadaşları, 2001; Griffin & Hepburn, 2005), olumlu ve olumsuz duygular (Botha & Pienaar, 2006; McCraty, Atkinson, Lipsenthal & Arguelles, 2003) ve iş stresi (Botha &

Pienaar, 2006; Stack & Tsoudis, 1997) ile cezaevinde çalışıyor olmanın ilişkili olduğu farklı araştırmalarda vurgulanmıştır.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak (Farkas, 1999; Paboojian & Teske, 1997), ülkemizde de ceza infaz kurumlarında yenilenmeler olmaktadır. 1999 yılından itibaren Adalet Bakanlığı'nca ceza infaz kurumu personelinin işe yerleştirilmelerinde artış olmuştur. Ceza infaz kurumu personelinin sayıları artmasının yanında, sosyo-demografik özellikler açısından da personelde farklılaşmalar görülmüştür. Ceza infaz kurumu personeli olarak 1999 yılından önce işe yerleştirilen memurların büyük çoğunluğunu ilkokul ya da ortaokul mezunları oluştururken, Adalet Bakanlığı bu yıldan itibaren işe yerleştirmede en az lise (tercihen üniversite) mezunu olmayı şart koşturmuştur.

Yeni personel alımlarıyla birlikte, son yıllarda ülkemizde ceza ve adalet sisteminde yapılan düzenlemeler hükümlü ve tutukluların yanı sıra çalışanlara da yenilikler getirmiştir. Bu değişiklikler sonrasında hükümlü ve tutukluların ruh sağlığını korumada (Dvoskin & Spiers, 2004) ve onların rehabilitasyonlarında cezaevi personeline (idari personel, sağlık personeli, infaz ve koruma memurları vb) büyük görevler düşmekte, bu durum onların iş tanımlarını genişletmekte ve görev yapılarını değiştirmektedir (Farkas, 1999). Birçok ülkede eski tip bir söylem olan "cezaevi gardiyanı" yerine "ceza infaz kurumu görevlisi" olarak meslek tanımı değişikliğine gidilmiştir (Schaufeli & Peeters, 2000). Bu değişimde meslek tanımı olarak "gardiyan" kelimesinin çalışanlarda, hükümlü ya da tutuklularda ve toplumda olumsuz anlamalar taşıması belirleyici olmuştur. Ceza infaz kurumu görevlisi tanımı gardiyan kelimesine göre daha az olumsuzluk içermektedir.

Cezaevi çalışanlarına yönelik toplumda çeşitli önyargılar mevcut olsa bile (Lambert, Hogan, Barton & Clarke, 2002), cezaevleri, ceza infaz kurumu personelinin

yaptığı görevlere ve hissettikleri sorumluluklara bağlı olarak işleri olan bir kurumdur (Dvoskin & Spiers, 2004; Lambert ve arkadaşları, 2002). Bu personel, cezaevinin koşulları ne olursa olsun işlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Yaptıkları iş gereği zaman zaman personelin hızlı ve kritik kararlar alması gerekmektedir (Rees, 2006). Ayrıca, toplum güvenliğini tehdit eden bireyleri toplumdaki uzak tutma konusunda kritik bir rol üstlenmektedir (Botha & Pienaar, 2006; Rees, 2006). Diğer ülkelerde yürütülen çalışmalarda da (örn. Güney Kore’de; Moon ve Maxwell 2004), yeni iş tanımlarının getirildiği durumlarda ceza infaz kurumu personelinin sıklıkla çelişki yaşadıklarını, iş stresinde artış hissettiklerini ortaya koymuştur.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Kanada’da kurallara geçiş sürecinde infaz ve koruma memurlarının rehabilitasyon amaçlarını engelleyici davranışlar sergiledikleri bilinmektedir (Bouffard, Taxman & Silverman, 2003; Monster & Micucci, 2005; Paboojian & Teske, 1997). Avrupa Birliği’nden ve yurt dışından ülkemize gelen heyetlerin yaptığı ziyaretlerde de benzer davranışların sergilenip sergilenmediği izlenmektedir. Bu tür izleme çalışmalarının yanı sıra bu personelle yapılacak bilimsel çalışmalar da personelin görev tanımlarını belirgin şekilde ortaya konulmasında etkin olacaktır.

Cezaevlerinin amaç ve çevresel koşullar bakımından kendine özgü bir ortamı olduğu bilinmektedir (Armstrong & Griffin, 2004). Toplumdaki çeşitli önyargılar nedeniyle çalışanların mesleklerini açıklarken sıkıntı duyduğu bilinmektedir. Örneğin, meslekleri sorulduğunda 1117 cezaevi çalışanından sadece 358’si cezaevinde çalıştığını ifade etmiştir (Meglino ve arkadaşları, 1993). Toplumsal önyargılara ek olarak elli yıldan uzun süreli cezaevinde çalışmanın sağlık üzerinde kalıcı zararları olduğu düşünülmektedir (Mitchell ve arkadaşları, 2000). Cezaevinde çalışmanın fiziksel hastalıklar (McCarty, Atkinson, Lipsenthal & Arguelles, 2003; Pollak & Sigler,

1998) ile ilişkisi çeşitli araştırmalarda irdelenmiştir. Öte yandan, cezaevinin çalışanlar üzerindeki psikolojik etkisi birkaç araştırmada incelenmiştir (örn. Gillian, 2001).

Çalışma koşulları ağır ve hükümlü ya da tutukluların saldırılarına sıklıkla maruz kalmanın olası olduğu bir ortamda çalışan ceza infaz kurumu personeline (Gillian, 2001) özellikle aile problemleri (aile içi şiddet, duygusal istismar vb), nikotin bağımlılığı, depresyon, anksiyete bozuklukları (Kaya, Çilli & Güler, 2003), psikosomatik problemler (Schaufeli & Peeters, 2000) ve intihar sıklıkla görülmektedir (Gillian, 2001; Stack & Tsoudis, 1997).

Psikolojik semptomatolojiyle eşleşen faktörlere bakıldığında, bu faktörlerin birbirleriyle ilişkisini açıklayan çalışmalara sıklıkla literatürde yer verilmektedir. İşin doğası ile ilişkili değişkenler, işle ilgili değişkenler, çevresel etkenler ve bireyin kişilik özelliği gibi etkenlerin birbiri ile ilişkisi semptomatoloji açısından önem taşımaktadır. Bu tür değişkenler çerçevesinde bazı çalışanlarda psikolojik rahatsızlıklar gözlenirken bazı çalışanlar psikolojik semptom geliştirmeyebilir. Mitchell ve arkadaşları (2000), bu farklılıkları organizasyon ve bireyle ilgili değişkenler olarak ikiye ayırmış; iş doyumu, iş stresi, işe bağlılık gibi organizasyonla ilgili faktörlerin ve yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet gibi bireysel faktörlerin etkileşimi sonucu bireylerin cezaevi ortamından olumsuz etkilendiğini vurgulamışlardır. Yaptıkları çalışmada, işten ayrılmayı bireysel değişkenlerden ziyade kurumla ilgili değişkenler açıklamıştır. Benzer şekilde, Gillian (2001) organizasyondan kaynaklı özelliklerin iş stresi ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Dowden ve Tellier (2004) yaptığı meta-analiz çalışmasında iş stresi ile ilişkili değişkenler olarak demografik özellikleri, vardiyalı çalışma düzeni, cezaevinin güvenlik düzeyi, mahkûmlarla geçirilen zaman dilimi, işe bağlılık, işten ayrılmak eğilimi, iş tatmini, işte algılanan tehlike algısı ve rol problemleri gösterilmiştir. Bulgular

demografik özelliklerin ve işteki güvenlik düzeyinin iş stresi ile en zayıf korelasyonu olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışma ortamı (Kiebusch, Price & Theis, 2003), çalışılan birim ve yapılan işin özelliği iş doyumunu etkilemektedir. İş doyumunu yüksek olan ve ergenlerle çalışan cezaevi görevlilerinde işten ayrılma eğiliminin daha az olduğu bilinmektedir (Mitchell ve arkadaşları, 2000). Tutukevlerinde çalışan personelde iş doyumunu ile ilişkili değişkenler Griffin (2001) tarafından araştırılmıştır. Bu araştırmada iş doyumunu yüksek personelin daha az yabancılaşma ve rol belirsizliği yaşadığı belirtilmektedir. Buna ek olarak, bu kişilerin kurumdan aldığı sosyal destek, eğitim ve süpervizyon miktarında artış olduğu görülmektedir. Yaş ve iş doyumunu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yaşlı personelin gençlerden daha fazla iş doyumuna sahip oldukları belirtilmektedir. Cezaevlerinde ruh sağlığı alanında çalışan profesyoneller (psikologlar, psikolojik danışmanlar, sosyal çalışmacılar) ile yapılmış bir başka çalışmada bu bireylerin direkt psikolojik müdahale yaptıkları işlerde (bireysel psikoterapi, grup terapisi, krize müdahale, rutin değerlendirme vb.) iş tatminlerinin yüksek olduğunu; direkt bir biçimde servisle ilgili olmayan işlerde (rapor yazımı, vaka notları vb) ise iş tatminlerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur (Ferrel ve arkadaşları, 2000). Bu doğrultuda, yapılan işin özelliğinin iş doyumunu ile ilişkili olduğu düşünülebilir.

Cezaevi çalışanlarında anlamlı düzeyde sağlıkla ilgili endişeler görüldüğü, bu endişelerde yaş (gençlerde daha yüksek endişe), cinsiyet (bayanlarda daha yüksek endişe) ve işte geçirilen sürenin (uzun saat işte vakit geçiren kişilerde daha yüksek endişe) önemli olduğu bulunmuştur (Armstrong & Griffin, 2004). İşte arkadaşlardan alınan sosyal destek arttığında bu yakınmalarda azalma olduğu görülmüştür (Armstrong & Griffin, 2004). Benzer şekilde, ruh sağlığını koruyucu eğitimi alan çalışanların bu eğitimden faydalanamayan çalışanlara göre iş doyumunun daha

yüksek ve rahatsızlık, düşmanlık ve yorgunluk gibi duyguların daha düşük olduğu görülmüştür (McCraty ve arkadaşları, 2003). Bu eğitimden faydalanan çalışanlar daha az fiziksel yakınmalarda bulunmuştur.

Cezaevi görevlileriyle yapılmış bir başka çalışmada işe bağlılıkla sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Rhonda, 2005). Ayrıca, işe bağlılıkta cezaevi içindeki iletişim süresinin ve kalitesinin önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir (Lambert ve arkadaşları, 2002). İşe bağlılıkta çalışılan birimin etkisi de araştırılmıştır. Shanon (2002), herkese açık olarak kamusal alanda çalışan cezaevi görevlilerinin sakin yerlerde çalışan görevlilere göre daha fazla işe bağlılık ve iş doyumunu gösterdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, yüksek iş doyumuna sahip cezaevi görevlilerin işlerine daha fazla bağlı oldukları görülmüştür (Sheila, 1984). Rol çatışması yaşayan görevlilerde anlamlı düzeyde tükenmişlik görülmektedir (Allard ve arkadaşları, 2003).

Ceza İnfaz Kurumlarında İş Stresi

Stresin en yoğun olarak yaşandığı ortamlardan birisinin de iş ortamı olduğu bilinmektedir (Durak, Şenol-Durak & Gençöz, 2003). Avukatlar (Kobasa, 1982), otobüs şoförleri (Bartone, 1989), hemşireler (McGillis-Hall & Kiesners, 2005; Tummers, Janssen, Landeweerd, Houkes, 2001), polisler (Patterson, 2003; Pines & Keinan, 2005) ve ceza infaz kurumlarında çalışan görevliler (Armstrong & Griffin, 2004; McCraty ve arkadaşları, 2003; Pollak & Sigler, 1998; Schaufeli & Peeters, 2000; Stack & Tsoudis, 1997) iş stresi ön planda olan meslek gruplarıdır.

İş stresine bakıldığında; arkadaş yardımının iş stresinde etkili olduğu (Grossi & Berg, 1991), iş stresinin arttığı durumlarda ise tükenmişliğin ve psikolojik rahatsızlıkların daha sık görüldüğü vurgulanmaktadır (Moon & Maxwell, 2004). İş

stresini azaltmak için ceza infaz kurumu personelinin baş etme becerilerini kullandığı belirtilmektedir (Triplett, Mullings & Scarborough, 1999; Triplett ve arkadaşları, 1996). Ancak, McCraty ve arkadaşlarının (2003) aksine, Triplett ve arkadaşları (1996) organizasyondan kaynaklı stres faktörlerini azaltmada baş etme becerilerinin tek başına yeterli olmadığını açıklamaktadır. Bu doğrultuda, tükenmişlik (Gillian, 2001; Pollak & Sigler, 1998; Schaufeli & Peeters, 2000), sosyal destek (Monster & Micucci, 2005), psikolojik dayanıklılık (Hocwalder & Brucefors, 2005), iş tatminsizliği (Mitchell ve arkadaşları, 2000; Philliber, 1987; Schaufeli & Peeters, 2000), işe bağlılık (Mitchell ve arkadaşları, 2000) ve olumlu olumsuz duygular (Gillian, 2001) gibi faktörlerin etkili olabileceği düşüncesinden hareketle bu değişkenler araştırmaya dâhil edilmiştir.

Cezaevinde çalışılan birimin özelliğine göre streste farklılaşmalar olabileceği öne sürülmüştür (Armstrong & Griffin, 2004). Cezaevinde işleyişle ilgilenen personelle, hükümlü ve tutukluların iyileştirilmesinde çalışan personel arasında stres düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Diğer taraftan, iş yerindeki güvenlik algısı sadece cezaevi işleyişinde çalışan personelin iş stresi üzerinde anlamlı düzeyde belirleyici bir etkiye sahiptir (Armstrong & Griffin, 2004). Buna ek olarak, hükümlüye ya da tutukluya karşı duyulan güvensizliğin iş dışındaki zamanda cezaevi personeli tarafından aktarıldığı bilinmektedir (Gillian, 2001). Bu çalışmada çalışılan birimin güvenlik algısının etkisi incelenecektir.

Literatürde adli sistemde ceza infaz kurumlarında ya da iyileştirme servislerinde çalışanlarla yapılan çalışmalarda iş stresini ölçen genel ölçeklerin tercih edildiği görülmüştür (Auerbach, Quick ve Pegg, 2003; Moon & Maxwell 2004; Pollak & Sigler, 1998). Ancak, ceza infaz kurumu personelinin iş stresini değerlendirmede bu tip ölçeklerin yetersiz kalabileceği düşünülmektedir. Her meslek grubunun kendine özgü stres kaynakları olacağı varsayımından hareketle ceza infaz kurumu

personeline yönelik olarak Durak ve arkadaşları tarafından (2003) Ceza İnfaz Kurumları Personeli için İş Stresi Ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçeğin psikometrik özelliklerini geniş bir örneklem üzerinde incelemek bu projenin amaçları arasındadır. Tatmin edici sonuçlar elde edildiği takdirde, bu çalışma ölçeğin ülkemizde ve dünyada yaygın bir şekilde kullanılması açısından önemli olacaktır.

Yapılan çalışmalara getirilen eleştirilerden hareketle araştırma planında düzenlemeler yapılmıştır. Moon ve Maxwell (2004) yapılan çalışmaların sadece batılı kültürüne özgü olduğunu, doğu kültürünü yansıtan çalışmalara ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Schaufeli & Peeters (2000) yaptığı meta analizde cezaevi personeliyle yapılmış çalışmaların % 55 'inin Amerika'da yapılması nedeniyle elde edilen sonuçların genellenebilirliğinin tartışmalı olduğunu belirtmiştir. Onlara göre, farklı ülkelerde çalışan cezaevi personeli işe yerleştirilme tercihleri bakımından bile farklılaşabilmektedir. Ayrıca, Auerbach ve arkadaşlarının (2003) yaptığı çalışmada olduğu gibi, alanda yapılan çalışmalar sadece hükümlü ve tutukluyla direk iletişimde olan personelle ya da süpervisor konumunda olan ve yönetim kadrosunda çalışmakta olan kişilerle yapılmış olması bakımından eleştirilmektedir (Reising & Lovrich, 1998). Bunun yanı sıra, var olan çalışmaların tek bir cezaevi personelini içerecek şekilde yapılması bu araştırmaların sonuçlarını genellenebilirlik açısından tartışmaya açık hale getirmektedir (Reising & Lovrich, 1998). Bu boyutuyla daha önceki çalışmalarda toplam etkisi bir arada ele alınmamış olan iş stresi, psikolojik dayanıklılık, tükenmişlik, sosyal destek, baş etme tarzları, olumlu olumsuz duygu durumu, yaşam doyumu, iş doyumu ve işe bağlılık gibi değişkenlerin psikolojik semptomatolojiyle ilişkisi, farklı cezaevlerinde çalışan (yüksek güvenlikli ve kapalı cezaevleri), farklı iş alanlarında görev yapmakta olan (müdür, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sağlık ekibi çalışanları, öğretmen, cezaevi kâtipliği, yayın okuma komisyonu,

spor salonları, gözetleme servisi, blok görevlileri, yemekhane görevlileri, hükümlü-tutuklu üst arama birimi, personel ve ziyaretçi arama birimi, ziyaret kabul birimi vb. gibi alanlarda) ve farklı çalışma düzenlerinde (vardiyalı ve vardiyasız çalışma düzeni) faaliyet gösteren ceza infaz kurumu personelinde incelenmiştir.

Yapılan çalışmalar ceza infaz kurumlarında çalışan personelin çalıştığı birim bakımından da farklılaştığını ortaya koymaktadır. Rehabilitasyon programında çalışan infaz koruma memurları sosyal desteği hükümlü ve tutuklulardan aldığını belirtirken kontrol biriminde çalışanlar arkadaşlarını en önemli sosyal destek kaynağı olarak göstermektedir (Monster & Micucci, 2005). Ayrıca, çalışma düzeninin de ceza infaz kurumu personelinin davranışlarında belirleyici olduğu bilinmektedir. Örneğin, gece vardiyasında çalışan görevlilerin iyileştirme amacından çok hükümlü ve tutukluların bakımına önem verdikleri görülmektedir (Farkas, 1999).

Hükümlü ve tutukluların davranışları üzerinde etkisi olan (Moon & Maxwell, 2004; Peterson-Badali & Koegl, 2002) ceza infaz kurumu personeliyle ilgili yapılmış araştırmaların ülkemizde sınırlı olması, çevresel ve bireysel etkenleri içerecek şekilde kapsamlı bir çalışmanın literatürde yer almaması, iş stresini belirlemede yeni geliştirilen bir ölçeğin araştırmada kullanılıyor olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, sonuçlar doğrultusunda ruh sağlığını korumaya yönelik tedbirlerin belirlenmesi bu meslek grubundaki bireylerin psikolojik dayanıklılığını sağlamada önemli olacaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Katılımcılar, 18 ve üzeri yaş grubu, farklı çalışma düzenlerinde ve cezaevinin farklı birimlerinde çalışan ceza infaz kurumu personelinden oluşmaktadır. Projenin başlangıcında Türkiye’de 17 farklı ceza infaz kurumundan veri toplanması amaçlanmıştır (Tablo-1).

Tablo-1: İlk proje önerisinde yer alan ceza infaz kurumlarının listesi

1. Ankara 1 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu
2. Ankara 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu
3. Ankara 1 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
4. Ankara Yarı Açık Ceza İnfaz Kurumu
5. Ankara Çocuk İslahevi
6. İstanbul-Kartal Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
7. İstanbul-Bayrampaşa Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
8. Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
9. Bolu Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
10. Sinop Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
11. Sivas Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
12. Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu
13. Ödemiş Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
14. Nevşehir E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
15. Silifke E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
16. Mersin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
17. Kırşehir E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Her bir ceza infaz kurumu için ortalama 70-100 toplamda da 1400 katılımcıdan veri toplanması amaçlanmasına rağmen bu sayının altında veri toplandığı gözlemlendiği için hedeflenen cezaevi personeli sayısına ulaşabilmek amacıyla 20 cezaevi için daha Adalet Bakanlığı, Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünden izin alınması yoluna gidilmiştir (Tablo-2). Bu kapsamda toplam 37 ceza infaz kurumuna bu çalışma

dönemi içerisinde veri toplama amacıyla ziyaretler yapılmıştır. Katılımcıların çalıştığı kurumlar Tablo-3'te verilmektedir. Bu çalışmada, toplamda 1528 personelden veri toplanmıştır.

Tablo-2: Araştırma kapsamına dâhil edilen diğer cezaevlerinin listesi

1. İzmir (Buca) Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
2. Manisa E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
3. Bergama M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
4. Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
5. Söke Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
6. Aydın E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
7. Muğla E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
8. Antalya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu
9. Alanya L Tipi Ceza İnfaz Kurumu
10. Adana F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
11. İskenderun M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
12. Samsun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
13. Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
14. İstanbul Paşakapısı Kapalı (Kadın) Ceza İnfaz Kurumu
15. Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
16. Kocaeli 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
17. Kocaeli 2 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
18. Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
19. Bursa H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu,
20. Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Tek bir görevi yürüten çalışanları içermesi ve bir cezaevinde yürütülmesi bakımından önceki araştırmalara getirilen eleştiriler dikkate alınarak (Reising & Lovrich, 1998) araştırmanın kapsamı farklı iş kollarında çalışan ceza infaz kurumu personelini içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu iş kollarını müdür, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sağlık ekibi çalışanları, öğretmen, cezaevi kâtipliği, yayın okuma komisyonu, spor salonları görevlileri, gözetleme servisi, blok görevlileri, yemekhane görevlileri, hükümlü-tutuklu üst arama birimi, personel ve ziyaretçi arama birimi,

Tablo-3: Katılımcıların çalıştığı kurumlar

1. Ankara 1 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu
2. Ankara 2 Nolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu
3. Ankara 1 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
4. Ankara Yarı Açık Ceza İnfaz Kurumu
5. Ankara Çocuk İslahevi
6. İstanbul-Kartal Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
7. İstanbul-Bayrampaşa Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
8. Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
9. Bolu Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
10. Sinop Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
11. Sivas Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
12. Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu
13. Ödemiş Özel Tip Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
14. Nevşehir E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
15. Silifke M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
16. Mersin E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
17. Kırşehir E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
18. İzmir (Buca) Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
19. Manisa E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
20. Bergama M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
21. Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
22. Söke Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
23. Aydın E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
24. Muğla E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
25. Antalya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu
26. Alanya B Tipi Ceza İnfaz Kurumu
27. Adana F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
28. İskenderun M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
29. Samsun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
30. Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
31. İstanbul Paşakapısı Kapalı (Kadın) Ceza İnfaz Kurumu
32. Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
33. Kocaeli 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
34. Kocaeli 2 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
35. Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
36. Bursa H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu,
37. Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

ziyaret kabul birimi vb. olarak belirtilebilir. Araştırmanın psikometrik ölçüm araçları vardiyalı ve vardiyasız çalışan memurlara uygulanmıştır.

Katılımcıların % 11.71'ini (N=179) bayanlar ve %88.29'unu (N=1349) erkek oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu lise mezunu (%58.77, N=898) olup bu grubu yüksek okul mezunları izlemektedir (%19.90, N=304). Katılımcıların demografik özellikleri Tablo-4'te detaylı olarak verilmiştir.

Psikometrik Ölçüm Araçları

Araştırmada kullanılan materyaller şunlardır: Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Beck Anksiyete Envanteri, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Baş Etme Becerileri Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Olumlu Olumsuz Duygu Durumu Ölçeği, Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, İş Doyumu Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu.

Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeği

Bu ölçek, Ceza infaz kurumu personelindeki iş stresini belirlemek için düzenlenmiştir. Ölçek, çalışma şartlarının etkilerini içeren 35 maddeden oluşmaktadır. Beş aralıklı Likert Tipi bir ölçektir. "Bu sorun beni hiç etkilemiyor" ile "Bu sorun beni çok fazla etkiliyor" arasında değerlendirilmektedir. Maddeler 5 farklı grup altında toplanabilmektedir, bu grupları "iş yükü", "rol çatışması ve rollerdeki belirsizlik", "fiziksel koşullardaki yetersizlikler", "tehdit algısı" ve "genel problemler" oluşturmaktadır. Daha önce, tek bir cezaevi personeliyle Şenol-Durak ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmalarda ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur, iç tutarlılık katsayısı ise .94'dür.

Tablo-4: Demografik Değişkenlerin Frekansları ve Yüzdeler Değerleri

Değişkenler	Frek.	%	Değişkenler	Frek.	%
<i>Cinsiyet</i>			<i>Eğitim Durumu</i>		
Bayan	179	11.71	İlkokul mezunu	21	1.37
Erkek	1349	88.29	Ortaokul mezunu	112	7.33
<i>Medeni Durum</i>			Lise mezunu	898	58.77
Bekâr	180	11.78	Yüksek okul mezunu	304	19.90
Evli	1333	87.24	Üniversite mezunu	188	12.30
Boşanmış	4	0.26	Yüksek lisans mezunu	5	0.33
Ayrı	11	0.72	<i>En uzun süre yaşanan yer</i>		
<i>Ceza İnfaz Kurumu Türü</i>			Köy	201	13.15
B Tipi Ceza İnf. Kur.	35	2.29	Kasaba	232	15.18
E Tipi Ceza İnf. Kur.	756	49.48	Şehir merkezi (Gecekondu)	150	9.82
F Tipi Ceza İnf. Kur.	141	9.23	Şehir merkezi (Merkez)	945	61.85
H Tipi Ceza İnf. Kur.	17	1.11	<i>Vardiyalı çalışma durumu</i>		
L Tipi Ceza İnf. Kur.	41	2.68	Vardiyasız çalışma	554	35.70
M Tipi Ceza İnf. Kur.	119	7.79	Vardiyalı çalışma	974	64.30
AÇIK Ceza İnf. Kur.	33	2.16	2'li vardiyada çalışma	40	2.60
ÖZEL Tip Ceza İnf. Kur.	169	11.06	3'lü vardiyada çalışma	96	6.3
KAPALI Ceza İnf. Kur.	124	8.12	4'lü vardiyada çalışma	836	54.7
KADIN KAPALI Ceza İnf. K.	93	6.09	5'li vardiyada çalışma	10	0.7
<i>Cezaevinde Çalışılan Birim</i>			<i>Daha önce çalışılan kurum sayısı</i>		
Yönetim (müdürlük vb.)	27	1.77	0 farklı kurumda	699	45.75
İdari Hizmetler (infaz, pers. vb.)	184	12.04	1 farklı kurumda	352	23.04
Psiko-Sosyal Servis	23	1.51	2 farklı kurumda	262	17.15
Eğitim Servisi	35	2.29	3 farklı kurumda	122	7.98
Sağlık Servisi	43	2.81	4 farklı kurumda	58	3.80
Vardiya (blok nöbeti vb.)	640	41.88	5 farklı kurumda	16	1.05
Baş Memurluk	63	4.12	6 farklı kurumda	7	0.46
Atölyeler	27	1.77	7 farklı kurumda	3	0.20
Güvenlik (müdahale, gözetim vb.)	390	25.52	8 farklı kurumda	2	0.13
Yardımcı Hizmetler (kantin vb.)	41	2.68	9 farklı kurumda	4	0.26
Ziyaret Birimi	18	1.18	10 farklı kurumda	2	0.13
Teknik Hizmetler	37	2.42	11 farklı kurumda	1	0.07
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528					

Tablo-4 (Devamı): Demografik Değişkenlerin Frekansları ve Yüzdeleri

Değişkenler	Frek.	%	Değişkenler	Frek.	%
<i>Hükümlü ve tutuklularla iletişim</i>			<i>Son iki yıl ciddi bir sağlık sorunu</i>		
Hiç iletişim içinde olmayan	187	12.24	Hayır	1145	74.93
Yarım saat iletişimde olan	3	0.20	Evet	383	25.07
1 saat iletişimde olan	57	3.73	Şeker	22	74.93
1,5 saat iletişimde olan	2	0.13	Tansiyon	27	1.44
2 saat iletişimde olan	52	3.40	Kanser	2	1.77
3 saat iletişimde olan	31	2.03	Nörolojik Problemler	6	0.13
4 saat iletişimde olan	42	2.75	Böbrek Hastalıkları	10	0.39
5 saat iletişimde olan	38	2.49	Apandisit	3	0.65
6 saat iletişimde olan	46	3.01	Kadın Hastalıkları	6	0.20
7 saat iletişimde olan	18	1.18	Göz Hastalıkları	5	0.39
7,5 saat iletişimde olan	2	0.13	Doğum	1	0.33
8 saat iletişimde olan	637	41.69	Akciğer Hastalıkları	3	0.07
8,5 saat iletişimde olan	2	0.13	Bağırsak Hastalıkları	4	0.20
9 saat iletişimde olan	45	2.95	Migren	5	0.26
9,5 saat iletişimde olan	1	0.07	Fıtık	69	4.51
10 saat iletişimde olan	48	3.14	Ortopedik Hastalıklar	32	2.09
11 saat iletişimde olan	6	0.39	Mide Rahatsızlıkları	25	1.64
12 saat iletişimde olan	278	18.19	Dermatolojik Hastalıklar	9	0.59
12,5 saat iletişimde olan	1	0.07	Kalp Rahatsızlıkları	39	2.55
13 saat iletişimde olan	9	0.59	Trafik Kazası	1	0.07
14 saat iletişimde olan	8	0.52	Ürolojik Hastalıklar	4	0.26
15 saat iletişimde olan	4	0.26	KBB	18	1.18
16 saat iletişimde olan	3	0.20	Dâhiliye	18	1.18
20 saat iletişimde olan	3	0.20	Psikolojik Rahatsızlıklar	74	4.84
24 saat iletişimde olan	5	0.33			
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528					

Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri 21 maddeden oluşan, 4 seçenekli bir ölçektir.

Ölçek, depresyon semptomlarının şiddetini ölçmektedir. Ölçeğin her bir maddesi 0 ile 3 puan arasında değerlendirilmektedir; bu envanterden alınabilecek en düşük puan

0, en yüksek puan ise 63'tür. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği depresyon semptomlarının da o ölçüde arttığını göstermektedir. Orijinal ölçeğin iki formu bulunmaktadır. Her iki formu da, Beck ve arkadaşları (Beck, Ward, Mendelson, Mock & Erbaugh, 1961; Beck, Rush, Shaw & Emery, 1979) tarafından geliştirilmiştir. 1961'de geliştirilen formun Türkçeye uyarlaması Beck Depresyon Ölçeği adı altında, Tegin (1980) tarafından; 1979 formunun Türkçeye uyarlaması ise Beck Depresyon Envanteri adı altında, Hisli (1988) tarafından yapılmıştır. Her iki uyarlama çalışmasında da kapsamı aynı fakat ifadeleri farklı olan 21 madde bulunmaktadır. Bu çalışmada Hisli'nin çevirisini yaptığı Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Tegin (1980) tarafından Beck Depresyon Envanteri'nin Depresyonda Bilişsel Tepkiler Ölçeği ile korelasyonuna bakılmış ve korelasyonun normal örneklem için .20, depresif örneklem için .52 ve şizofrenik örneklem için .33 olduğu bulunmuştur. Türkçeye uyarlama çalışmalarında envanterin iki yarım test güvenirlik katsayısı, üniversite öğrencilerinde .78 (Tegin, 1980), .74 (Hisli, 1988) ve depresif hastalarda .61 (Tegin, 1980) olarak bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri'nin Depresyon skalası ile karşılaştırıldığı güvenirlik çalışmasında, korelasyon katsayıları psikiyatrik örneklem için .63 ve üniversite öğrencileri örneklemini için .50'dir (Hisli, 1988).

Beck Anksiyete Envanteri

Beck Anksiyete Envanteri (BAE), Beck, Epstein, Brown ve Steer tarafından (1988) geliştirilen, bireydeki anksiyete (kaygı) belirtilerinin sıklığını ölçmek için kullanılan bir değerlendirme aracıdır. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Her bir soru 0 (hiç) ile 3 (ciddi derecede) arasında değerlendirilmektedir ve yüksek puanlar kaygı yakınmalarındaki artışa işaret etmektedir. Alınabilecek en yüksek puan 63'tür.

BAE'nin özgün formunda, test-tekrar test güvenilirliği katsayılarının .75 ile .67 arasında değiştiği görülmüştür. İç tutarlılık katsayısı .92'dir. Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği-Durumluluk alt ölçeği ile karşılaştırıldığında ölçüt bağıntılı geçerliliği .50 iken aynı ölçeğin Süreklilik alt ölçeği ile karşılaştırıldığında bu skor .48 bulunmuştur.

Ölçeğin ilk formunun Türkiye uyarlaması Ulusoy, Şahin ve Erkmen tarafından 1996 yılında yapılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği .57 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayısı .93'tür. Ölçüt bağıntılı geçerliliği, Otomatik Düşünceler Ölçeği ile karşılaştırıldığında .41, BDE ile karşılaştırıldığında ise .46 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Zimet ve arkadaşları tarafından 1988 yılında geliştirilen ölçek, kişinin arkadaşlarından, ailesinden ve yaşamındaki diğer önemli kişilerden aldığı sosyal desteğin düzeyini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin orijinal formunda iç tutarlılık katsayısı .79 ile .98 arasında değiştiği, 2-3 aylık periyotlarla ölçülen test-tekrar test güvenilirliğinin .72 ile .85 arasında değiştiği bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmış, daha sonra Eker, Arkar ve Yıldız (2000) adaptasyon çalışmasını yenilemiştir. Psikiyatrik hastalar, hasta ziyaretçileri ve normal örnekleme ölçek uygulanarak ölçeğin psikometrik değerleri test edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .80 ile .95 arasında değişmektedir.

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Psikolojik dayanıklılık kavramı Maddi ve Khobasa tarafından (1994) ortaya atılmıştır. Üç alt boyutu (yaşama bağlılık, kontrol algısı ve yaşamsal olayları olumlu yönde algılama) bulunan ölçeğin Türkçe adaptasyonunu yapan Durak (2002) ölçeğin alt boyutlarının Türk örnekleminde çalışmadığını görmüştür. Bu doğrultudan

hareketle daha önce yapılmış psikolojik dayanıklılık ölçeklerini bir araya getirerek yeni bir psikolojik dayanıklılık ölçeği Durak ve Motan (2008) tarafından oluşturulmuştur. Bu ölçekte 20 madde 4'lü Likert Tipi ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81 bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

RBSÖ (Rosenberg, 1965) 5'i ters madde olmak üzere 10 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte düşük skorlar yüksek öz güvene işaret etmektedir. Ölçeğin Türk örneklemine standardizasyonu Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmış, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri hem Çuhadaroğlu hem de Tuğrul (1994) tarafından verilmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığı .76'dır (Tuğrul, 1994).

Baş Etme Becerileri Ölçeği

Duygu odaklı baş etme stilleri ve problem odaklı baş etme stillerini, çeşitli boyutlarda ölçmeyi amaçlayan Baş Etme Becerileri Ölçeği, Folkman ve Lazarus tarafından (1980) geliştirilmiştir. Ölçek 74 maddeden oluşmaktadır. Türkçe adaptasyonu Siva tarafından 1991 yılında yapılmış iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Gençöz, Gençöz ve Bozo (2006) ölçeğin "duygu odaklı baş etme", "problem odaklı baş etme" ve "sosyal destek arama" olmak üzere 3 üst boyuttan oluştuğunu vurgulamış ve bu boyutların psikometrik özellikleri güvenilir ve geçerli bulunmuştur.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Maslach ve Jackson (1986) tarafından 22 maddelik olan ölçek üç tükenmişlik sendromunu belirlemektedir: duygusal tükenmişlik, depersonalizasyon ve kişisel başarı yoksunluğu. Ergin (1992) tarafından Türkçe adaptasyonu yapılmış olan

ölçekte .85 iç tutarlılık katsayısı bulunmaktadır. Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ergin tarafından yapılan ölçek, her birinde 5 basamaklı yanıt seçenekleri olan 22 sorudan oluşmaktadır. Duygusal tükenme (DT), Kişisel Başarı (KB) ve Duyarsızlaşma (DYS) olmak üzere 3 boyutu vardır. Bu alt boyutların iç tutarlılıkları sırasıyla .83, .72 ve .65 olarak bulunmuştur. DT ve DYS boyutları olumsuz, KB boyutları olumlu yanıtları içermektedir. Puanlar her ölçek için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen puanlar için kesme değeri olmadığından “tükenme var” ya da “tükenme yok” biçiminde bir ayırım yapılamamaktadır. Tükenmişliği yaşamakta olan bireylerde DT ve DYS puanlarının yüksek, KB puanlarının düşük olması beklenmektedir.

Orijinal ölçeğin (Maslach & Jackson, 1986) ve Türkçe uyarlamasının (Ergin, 1992) tersine Türkiye’de yapılan bazı çalışmalar ölçeğin 3 faktörlü değil 2 faktörlü olduğunu ortaya koymuştur (örn., Duygun & Sezgin, 2003). Bu doğrultuda, ölçeğin faktör yapısı bu örnekte 2 faktörlü olarak elde edilmiştir. Düşük madde toplam korelasyonu (item total correlation) nedeniyle, 5., 15., 20. ve 22. maddeler dışarıda bırakılmıştır. 18 madde üzerinden Varimax Rotasyon yöntemi ile yapılan analiz sonuçlarına göre elde edilen 2 faktör toplam varyansın %47.74’ünü açıklamaktadır. DT olarak adlandırılan ilk faktör toplam varyansın %31.44’ünü açıklamıştır. Bu faktör altında 1., 2., 3., 6., 8., 10., 11., 13., 14., ve 16., maddeler yer almaktadır. Maddelerin yükleri .53 ile .80 arasında değişmektedir. KB olarak adlandırılan ikinci faktör toplam varyansın %16.30’ unu açıklamaktadır. Bu faktör altında 4., 7., 9., 12., 17., 18., 19., ve 21. maddeler yer almaktadır. Maddelerin yükleri .50 ile .65 arasında değişmektedir.

Olumlu Olumsuz Duygu Durumu Ölçeği

Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından hem olumlu hem de olumsuz duygu durumunu tanımlayan 10 sıfatı içerecek şekilde oluşturulmuş bir ölçektir. Yedili likert tipi bir ölçektir. Olumsuz ve olumlu duygu durumu için iç tutarlık katsayıları .97 ve .94 olarak bulunmuştur. Ölçek işteki ve iş dışındaki duygu durumunu ölçmeye yönelik olarak sorulabilir. İş dışı zamandaki iç tutarlılık skorları olumlu duygu durumu için .97, olumsuz duygu durumu içinse .95 olarak bulunmuştur. Türk örnekleminde Gençöz'ün (2000) yaptığı uyarlamada geçerlilik ve güvenilirlik sonuçlarının tatminkâr olduğu görülmüştür.

Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği

Speilberger, Jacobs, Russel ve Crane (1983) tarafından geliştirilen 4'lü Likert tipinde sorulmuş 34 sorudan oluşan, öfke duygusu ve ifadesini bireylerin duruma bağlı ya da sürekli öfke düzeyleri ile öfkenin bireyler tarafından nasıl ifade edildiğini inceleyen bir ölçektir. Orijinal ölçeğin madde toplam puan korelasyonları .14 ile .56 arasında değişmekte, Cronbach Alfa değerleri ise .73 ile .84 arasında değişim göstermektedir. Ölçüt bağıntılı geçerliğe bakıldığında ise; ölçeğin Shullz Açık Hostilite ölçeği ile korelasyonu .66 ile .73 arasındadır. Ölçeğin Türkçe standardizasyonu Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Sürekli öfke iç tutarlığı .79, kontrol altına alınmış öfke iç tutarlığı .84 ve bastırılmış öfke iç tutarlığı .62 bulunmuştur. Yapı geçerliğine bakıldığında Türk örnekleminde uygulandığında üç yapı bulunmuştur: kontrol öfke, dışavurulmuş öfke ve bastırılmış öfke.

Yaşam Doyumu Ölçeği

Bireyin kendi yaşamından aldığı tatmini ölçmeyi amaçlan Yaşam Doyumu Ölçeği, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından oluşturulmuştur. 5

maddeden oluşan ölçek, bilişsel ve yargılama süreçlerini ve olumlu ya da olumsuz duygu durumunu ölçmeyi hedeflemektedir. 7'li likert tipinde tümü olumlu yönde yazılmış toplam beş maddeden alınacak toplam puan 5 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçeğin psikometrik özellikleri Türk örnekleminde test edildiğinde, iç tutarlılığı yaşlı örnekleminde .86, cezaevi çalışanları örnekleminde .82 olarak bulunmuştur (Durak, Şenol-Durak, Gençöz, 2008).

İş Doyumu Ölçeği

İş Doyumu Ölçeği, Durak-Batigün & Hisli-Şahin, (2006) tarafından literatürde var olan ölçeklerin taranması yoluyla hazırlanmış bir ölçektir. Ölçek bireyin %0 ile %100 arası ne kadar tatmin ettiğini inceleyen 32 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 1-160'dır. Ölçekten alınan yüksek puanlar iş doyumunun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Faktör analizinde 15 maddeden oluşan "işletme politikaları", 5 maddeden oluşan "bireysel faktörler", 4 maddeden oluşan "Fiziksel koşullar", 3 maddeden oluşan "Kontrol/otonomi", 2 maddeden oluşan "Ücret" ve 3 maddeden oluşan "Kişilerarası ilişkiler" olarak adlandırılan 6 faktör bulunmuştur. Ölçeğin bütünü için toplam iç güvenirlik katsayısı alınan iki farklı örneklem grubu skorlarına göre .94 ve .96' arasında değişmektedir. Ayrıca, ölçeğin tek ve çift maddelerinden oluşturulan yarıya bölme güvenirlik katsayısı da .94 ve .90 arasında değişmektedir.

Demografik Bilgi Formu

Çalışanların yaşı, eğitimi, cinsiyeti, eğitim durumu, medeni durumu, çalıştığı birim, hangi vardiyada çalıştığı, toplam çalışma süresi, aldığı yıllık izin sayısı, aldığı rapor gün sayısı, onay arayışı, işe bağlılığı ve işte hissettiği tehlike vb. verileri elde etmek üzere uygulanmıştır.

İşlem

Araştırmanın yapılması için gereken izin Adalet Bakanlığı'ndan çıkarılmıştır. Kurumlarda uygulamaya başlamadan önce araştırma için ildeki Cumhuriyet Başsavcıları ile iletişime geçilmiş, uygun olan günlerde kurumlar ziyaret edilmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle ceza infaz kurumlarının mülki amirleri olan Cumhuriyet Başsavcıları ayrıntılı olarak araştırma amacı ve kapsamı konusunda bilgilendirilmiştir. Başsavcıların onayı alındıktan sonra ceza infaz kurumlarına gidilmiş cezaevi müdürlerine araştırma konusunda bilgi verilmiş, çalışma yöntemi kurum müdürünün programlaması doğrultusunda yapılmıştır. Bu doğrultuda bazı kurumlarda gruplar halinde çalışanlara ulaşılırken bazı kurumlarda ise tek tek birimlere gidilip görevlilerle görüşülmüştür. Bu farklılık, cezaevlerinin günlük rutini içinde kurum işleyişini aksatmamak düşüncesinden ileri gelmektedir. Ayrıca, araştırmacılar, çalışma kapsamında gidilen tüm ceza infaz kurumlarında ziyaretçiler için belirlenen kurallara uymuştur (Örn, kişisel eşyaların ceza infaz kurumu dışında bırakılması, göz ya da el biyometrisi bilgilerinin içerdiği özel kimlik belgelerinin alınmasından sonra üst aramadan geçilerek kuruma girilmesi vb.)

Çalışmada olabildiğince her bir kurum personeli ile konusunda iletişime geçilerek onlara çalışmanın amacı ve kapsamı konusunda bilgi verilmiş, gizlilik ve gönüllülük ilkeleri açıklanmış, onların araştırma ile ilgili soruları cevaplandırılmıştır. Etkileşimde cezaevi çalışanlarının psikolojik olarak yüklü oldukları, kendilerinin dinlenmesi ve anlaşılması konusunda yoğun çaresizlikler yaşadıkları, toplumun mesleklerine ilişkin olumsuz bakış açısından dolayı rahatsız oldukları, riskli bir ortamda oldukları için yıprandıklarını düşündükleri ve özlük hakları konusunda geri plana itilmişlik yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Ölçekler, cezaevi yönetiminin planlaması doğrultusunda, çalışanlar için uygun olan zaman dilimlerinde, çalışanlara bireysel olarak ya da grup halinde uygulanmıştır. Bazı çalışanlar anketleri çalışma süreleri içinde yanıtlamak yoluna giderken bazıları iş ortamı dışında daha sakin bir ortamda formu yanıtlamayı istemiştir. Bu konuda araştırmacılar katılımcıları sınırlandırmamıştır. Çalışmaya katılacaklara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve katılım için kendilerinden izin istenmiştir. Katılımın artması ve tüm personele ulaşılması için kurumlara birden fazla kez gidilmesi gerekmiştir. Özellikle vardiyalı görevlilere ulaşılması için de bu durum gerekmiştir. Veri toplama süreci tamamlandığında 1528 personelden veri toplanmıştır.

BULGULAR

Veri Temizlemesi

Veri girişinin doğruluğu kontrol edilmiş, yanlış girilen veriler düzeltilmiş, ölçekleri içten doldurmayan ya da eksik bırakarak dolduran katılımcılar araştırma dışında bırakılmıştır.

Betimleyici İstatistikler

Veri girişinin doğruluğunun yapılmasından sonra analize girecek olan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri genel örneklem üzerinden yapılmıştır. Buna ilişkin sonuçlar Tablo-5'te verilmektedir. Ayrıca, araştırma örnekleminin özellikleri hakkında daha kapsamlı bir bilgi elde edebilmek ve araştırmada kullanılacak değişkenleri etkileyebilecek olan diğer değişkenleri ileri analizler öncesinde değerlendirebilmek için tanımlayıcı istatistiklere bakılmıştır. Bu değişkenler, cinsiyet (bkz. Tablo-6), vardiya (bkz. Tablo-6), çalışılan cezaevi türü (bkz. Tablo-7), eğitim durumu (bkz. Tablo-8), çalışanların yaşadıkları yer (bkz. Tablo-9), cezaevinde çalışılan birim (bkz. Tablo-10), son iki yıl içinde önemli bir hastalık geçirip geçirmemesi (bkz. Tablo-11) ve hükümlü –tutuklularla iletişim kurulan süre (bkz. Tablo-11) değişkenleridir.

Tablo-5: Araştırma Değişkenlerinin Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri

Değişkenler	X	SS	Minim.	Maks.
Tehlike algısı	4.91	1.55	0.00	6.00
İşe bağlılık	14.76	1.22	0.00	24.00
Başetme stratejileri				
Problem odaklı baş etme	73.24	0.42	30.00	114.00
Duygu odaklı baş etme	33.23	10.50	0.00	83.00
Sosyal destek arayışı	25.90	6.27	3.00	48.00
Psikolojik dayanıklılık				
Kontrol algısı	13.90	3.23	3.00	21.00
Olayları gelişim için fırsat olarak algılama	12.09	3.75	0.00	21.00
Yaşama bağlılık	11.75	3.40	0.00	18.00
Öfke				
Sürekli öfke	12.74	5.73	0.00	30.00
Öfke kontrol	14.05	4.59	0.00	24.00
Öfke içe	8.18	4.04	0.00	21.00
Öfke dışa	7.73	3.98	0.00	24.00
Duygudurum				
Olumlu	32.59	7.70	10.00	50.00
Olumsuz	20.97	7.52	10.00	50.00
Sosyal destek				
Aileden sosyal destek	22.82	5.81	4.00	28.00
Arkadaşlardan sosyal destek	18.88	6.40	4.00	28.00
Diğerlerinden sosyal destek	14.77	8.17	4.00	28.00
Benlik algısı	29.49	6.15	5.00	40.00
Onay arama	13.55	4.94	4.00	28.00
İş doyumu	55.25	22.87	0.00	126.00
Yaşam doyumu	16.27	7.32	5.00	35.00
İş stresi	91.39	27.40	0.00	140.00
Tükenmişlik				
Duygusal Tükenme	21.20	9.09	0.00	40.00
Kişisel Başarı	19.24	5.43	0.00	32.00
Kaygı	19.20	14.45	0.00	63.00
Depresyon	13.46	9.81	0.00	63.00
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528				

Tablo-6: Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyet ve Vardiya Durumuna göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	Cinsiyet		Vardiya Durumu	
	Bayan	Erkek	Hayır	Evet
N (katılımcı sayısı)	179	1349	554	974
Tehlike algısı	4.89	4.92	4.65	5.05
İşe bağlılık	14.34	14.82	14.76	14.77
Başetme stratejileri				
Problem odaklı	74.28	73.10	72.90	73.42
Duygu odaklı	32.68	33.30	32.46	33.65
Sosyal destek arayışı	25.64	25.94	26.01	25.84
Psikolojik dayanıklılık				
Kontrol algısı	14.34	13.83	14.31	13.66
Gelişim algısı	12.22	12.07	12.43	11.90
Yaşama bağlılık	11.86	11.73	11.82	11.70
Öfke				
Sürekli öfke	12.34	12.79	12.23	13.01
Öfke kontrol	14.18	14.03	14.02	14.06
Öfke içe	8.73	8.10	8.21	8.17
Öfke dışa	7.44	7.77	7.64	7.78
Duygudurum				
Olumlu	32.21	32.64	32.52	32.64
Olumsuz	20.07	21.09	20.58	21.20
Sosyal destek				
Aileden	23.67	22.70	22.88	22.79
Arkadaşlardan	18.45	18.93	19.20	18.70
Diğerlerinden	15.64	14.66	15.42	14.42
Benlik algısı	31.15	29.28	29.84	29.30
Onay arama	12.10	13.74	12.83	13.95
İş doyumu	47.60	56.24	57.03	54.26
Yaşam doyumu	18.61	15.80	16.61	16.10
İş stresi	95.36	90.87	86.64	93.98
Tükenmişlik				
Duygusal Tükenme	22.87	20.98	20.25	21.73
Kişisel Başarı	18.84	19.29	19.72	18.97
Kaygı	19.74	19.13	17.11	20.37
Depresyon	12.40	13.60	11.88	14.34
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528				

Tablo-7: Araştırma Değişkenlerinin Ceza İnfaz Kurumuna göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	B Tipi	E Tipi	F Tipi	H Tipi	L Tipi	M Tipi	Açık	Özel Tip	Kapalı	Kadın Kapalı
N (katılımcı sayısı)	35	756	141	17	41	119	33	169	124	93
Tehlike algısı	5.31	4.99	4.91	5.06	4.68	4.54	4.76	4.76	5.11	4.78
İşe bağlılık	15.94	14.71	13.63	15.75	14.81	15.52	15.27	15.10	14.83	14.34
Başetme stratejileri										
Problem odaklı	72.31	72.64	73.08	69.44	73.96	76.74	67.22	73.85	74.03	74.43
Duygu odaklı	34.49	32.51	25.68	36.57	37.07	32.91	39.63	34.15	33.04	34.68
Sosyal destek arayışı	23.80	25.68	25.24	26.83	27.58	25.76	25.91	26.97	26.22	26.48
Psikolojik dayanıklılık										
Kontrol algısı	14.59	13.81	14.22	12.27	13.44	14.68	11.85	13.82	13.84	14.10
Gelişim algısı	12.37	11.67	11.03	11.71	12.47	12.43	10.09	11.87	12.66	12.87
Yaşama bağlılık	11.64	11.67	11.04	11.33	11.68	12.34	11.62	12.00	12.44	12.45
Öfke										
Sürekli öfke	13.17	12.82	12.83	10.49	12.76	11.62	13.97	13.30	13.02	11.65
Öfke kontrol	13.40	13.82	14.15	14.53	14.21	15.33	12.85	14.03	14.24	14.35
Öfke içe	9.81	8.04	8.74	8.21	8.70	7.65	9.93	8.07	7.78	8.40
Öfke dışı	8.50	7.61	8.02	7.08	7.52	7.32	10.08	8.10	7.66	7.19
Duygudurum										
Olumlu	32.84	32.30	31.02	29.15	32.45	34.43	30.03	33.71	33.37	33.33
Olumsuz	22.06	20.78	20.99	21.28	21.56	20.04	27.06	20.57	21.87	20.42
Sosyal destek										
Aileden	23.03	22.43	23.89	23.00	23.03	22.38	22.03	23.08	23.67	23.39
Arkadaşlardan	17.40	18.76	19.09	20.00	20.05	19.45	16.00	19.18	18.92	19.14
Diğerlerinden	12.56	14.14	17.14	13.90	16.03	14.89	13.49	14.43	15.97	16.03
Benlik algısı	31.96	29.06	30.89	27.40	28.71	30.44	24.00	29.83	29.81	30.45
Onay arama	13.53	13.88	12.59	14.08	12.46	12.91	15.00	13.49	13.71	13.17
İş doyumu	56.49	55.03	48.05	62.72	57.66	61.80	52.33	60.81	50.66	53.97
Yaşam doyumu	18.00	15.26	16.30	20.50	18.50		86.14	95.12	16.79	18.08
İş stresi	88.92	91.65	92.53	86.90	93.69	86.14	95.12	86.83	95.59	96.11
Tükenmişlik										
Duygusal Tük.	24.30	21.50	22.29	21.36	20.68	18.55	22.52	19.49	21.48	21.96
Kişisel Başarı	19.76	19.01	17.92	20.38	19.05	20.93	15.53	19.47	20.87	19.49
Kaygı	22.26	19.97	17.24	18.76	21.24	16.65	25.98	16.89	19.87	17.98
Depresyon	16.34	13.87	12.19	14.14	14.23	12.64	19.73	11.72	13.40	12.57
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528										

Tablo-8: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Eğitim Düzeylerine göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	İlkokul ve Ortaokul	Lise	Yüksek Okul	Üniv. ve Yüksek Lis.
N	133	898	304	193
Tehlike algısı	4.86	4.91	5.02	4.77
İşe bağlılık	15.06	14.71	14.71	14.91
Başetme stratejileri				
Problem odaklı	72.28	73.42	72.96	73.46
Duygu odaklı	35.61	33.83	31.70	31.23
Sosyal destek arayışı	26.03	25.78	26.05	26.12
Psikolojik dayanıklılık				
Kontrol algısı	13.02	13.64	14.25	15.11
Gelişim algısı	11.14	12.08	12.13	12.71
Yaşama bağlılık	11.43	11.94	11.35	11.71
Öfke				
Sürekli öfke	14.03	12.97	12.41	11.35
Öfke kontrol	13.39	14.00	14.16	14.47
Öfke içe	8.52	8.10	8.40	8.00
Öfke dışa	8.42	7.60	7.92	7.56
Duygudurum				
Olumlu	32.34	33.03	32.13	31.54
Olumsuz	21.99	21.17	20.73	19.85
Sosyal destek				
Aileden	22.57	22.76	22.78	23.27
Arkadaşlardan	18.75	18.95	18.40	19.36
Diğerlerinden	13.65	14.63	14.81	16.07
Benlik algısı	27.65	29.16	30.29	30.99
Onay arama	14.56	13.79	13.15	12.46
İş doyumu	59.02	56.41	53.00	51.13
Yaşam doyumu	15.18	16.04	17.04	16.36
İş stresi	88.20	91.94	94.10	86.60
Tükenmişlik				
Duygusal Tükenmişlik	21.68	20.83	21.47	22.16
Kişisel Başarı	19.57	19.35	18.86	19.15
Kaygı	20.87	20.03	17.61	16.83
Depresyon	14.80	14.26	12.52	10.40
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528				

Tablo-9: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Yaşadıkları Yere göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	Köy	Kasaba	Şehir (Gecekondu)	Şehir (Merkez)
N	201	232	150	945
Tehlike algısı	4.98	5.00	5.01	4.86
İşe bağlılık	14.85	14.95	14.95	14.67
Başetme stratejileri				
Problem odaklı	72.17	73.20	71.68	73.72
Duygu odaklı	33.70	32.92	34.60	32.99
Sosyal destek arayışı	26.04	26.15	26.00	25.79
Psikolojik dayanıklılık				
Kontrol algısı	13.55	13.83	13.11	14.11
Gelişim algısı	11.46	11.82	11.64	12.37
Yaşama bağlılık	11.49	11.82	11.32	11.85
Öfke				
Sürekli öfke	12.69	13.26	13.92	12.43
Öfke kontrol	13.98	13.97	13.47	14.17
Öfke içe	8.17	8.45	8.56	8.06
Öfke dışı	7.68	8.00	8.31	7.58
Duygudurum				
Olumlu	32.60	32.47	32.08	32.70
Olumsuz	21.14	21.48	22.87	20.52
Sosyal destek				
Aileden	22.39	23.27	22.50	22.84
Arkadaşlardan	18.56	19.54	18.70	18.81
Diğerlerinden	13.67	15.32	14.00	14.99
Benlik algısı	28.26	29.46	29.03	29.84
Onay arama	13.49	13.45	14.13	13.50
İş doyumu	55.84	56.31	54.30	55.01
Yaşam doyumu	16.34	16.52	14.57	16.47
İş stresi	91.89	91.96	98.25	90.06
Tükenmişlik				
Duygusal Tükenmişlik	20.80	20.64	23.63	21.04
Kişisel Başarı	19.21	20.66	22.63	18.30
Kaygı	19.21	20.66	22.63	18.30
Depresyon	14.66	13.83	16.86	12.57
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528				

Tablo-10: Araştırma Değişkenlerinin Çalışılan Birime göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	Yönetim	Sağlık	Eğitim	Psiko- Sosyal Serv.	İKİM	İKİM Baş Memurları	Yardımcı Hizmetler	İdari
N	28	19	19	21	1235	113	52	41
Tehlike algısı	4.81	5.00	3.79	3.90	4.96	5.13	4.78	4.28
İşe bağlılık	15.85	14.10	15.21	14.38	14.62	16.11	14.53	15.45
Başetme stratejileri								
Problem odaklı	75.03	73.90	77.58	75.04	73.20	74.65	69.80	70.28
Duygu odaklı	31.00	32.20	32.49	27.67	33.42	33.27	32.30	33.58
Sosyal destek arayışı	27.60	25.35	25.74	26.57	25.83	26.60	26.08	24.84
Psikolojik dayanıklılık								
Kontrol algısı	15.87	15.61	15.64	15.97	13.75	13.83	13.91	14.32
Gelişim algısı	12.71	13.89	14.90	13.96	12.00	12.14	11.82	11.62
Yaşama bağlılık	12.39	11.26	12.83	11.33	11.69	12.39	12.07	10.90
Öfke								
Sürekli öfke	10.94	12.58	10.19	8.67	12.89	12.23	14.06	12.57
Öfke kontrol	14.51	13.22	14.67	16.76	14.00	14.49	14.05	12.62
Öfke içe	7.86	9.33	6.39	8.15	8.20	8.27	8.33	7.65
Öfke dışı	7.73	7.83	6.39	7.12	7.76	7.58	8.07	7.74
Duygudurum								
Olumlu	35.08	30.73	32.72	30.57	32.50	33.60	32.50	33.09
Olumsuz	19.60	22.61	16.15	17.23	21.02	21.33	21.93	21.74
Sosyal destek								
Aileden	24.21	24.00	21.00	22.91	22.85	22.41	22.88	22.00
Arkadaşlardan	20.18	17.83	17.05	21.14	18.76	19.65	19.12	19.05
Diğerlerinden	16.60	16.33	13.41	17.71	14.75	13.61	13.79	16.77
Benlik algısı	33.45	30.67	32.17	31.86	29.32	29.62	28.27	30.10
Onay arama	13.21	10.78	11.22	8.86	13.63	14.46	15.60	11.37
İş doyumu	64.88	41.67	63.04	44.69	54.45	61.56	60.39	57.45
Yaşam doyumu	17.80	18.22	19.89	20.27	16.12	16.74	12.93	16.65
İş stresi	81.74	84.81	63.88	67.80	92.97	90.69	86.03	87.42
Tükenmişlik								
Duygusal Tükenmişlik	18.98	26.32	15.89	19.21	21.43	20.37	19.38	21.46
Kişisel Başarı	21.93	19.67	22.06	20.01	18.78	20.68	20.95	20.25
Kaygı	15.60	20.67	9.94	5.57	19.40	20.92	21.17	19.48
Depresyon	10.21	12.16	7.63	6.14	13.73	13.27	14.67	13.80
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528								

Tablo-11: Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Son İki Yılda Yaşanan Sağlık Problemine ve Mahkûm-Tutuklularla Kurulan İletişime göre Ortalama Değerleri

Değişkenler	Son 2 Yılda Sağlık Problemi		Mahkûm-Tutuklularla İletişim (24 saat içinde)		
	Yok	Var	Yok	1-7 Saat	8 saat ve üzeri
N	1111	379	183	279	1027
Tehlike algısı	4.87	5.05	4.64	4.53	5.06
İşe bağlılık	14.75	14.80	14.17	14.79	14.86
Başetme stratejileri					
Problem odaklı	73.47	72.54	72.21	71.99	73.77
Duygu odaklı	33.30	33.03	33.81	31.66	33.57
Sosyal destek arayışı	26.02	25.55	25.32	26.25	25.91
Psikolojik dayanıklılık					
Kontrol algısı	14.00	13.58	13.71	14.29	13.81
Gelişim algısı	12.17	11.87	11.99	12.34	12.04
Yaşama bağlılık	11.85	11.43	11.53	11.61	11.83
Öfke					
Sürekli öfke	12.45	13.58	12.04	12.26	12.99
Öfke kontrol	14.18	13.66	14.18	13.76	14.10
Öfke içe	8.02	8.64	8.16	8.60	8.07
Öfke dışa	7.55	8.27	7.41	7.94	7.73
Duygudurum					
Olumlu	32.59	32.62	31.96	32.08	32.85
Olumsuz	20.43	22.57	19.57	20.98	21.22
Sosyal destek					
Aileden	23.07	22.07	23.31	22.80	22.75
Arkadaşlardan	19.26	17.75	19.71	19.17	18.65
Diğerlerinden	15.35	13.09	15.64	15.56	14.40
Benlik algısı	29.83	28.52	29.92	29.63	29.38
Onay arama	13.36	14.10	13.24	13.11	13.73
İş doyumu	55.34	55.00	57.41	56.60	54.50
Yaşam doyumu	16.50	15.49	17.31	16.29	16.03
İş stresi	89.19	97.88	85.27	88.07	93.36
Tükenmişlik					
Duygusal Tükenmişlik	20.45	23.40	20.33	20.88	21.45
Kişisel Başarı	19.28	19.11	19.10	19.24	19.27
Kayı	17.02	25.65	16.84	18.23	19.88
Depresyon	12.13	17.38	11.58	13.37	13.82
Toplam Katılımcı Sayısı = 1528					

Korelasyon Analizleri

Araştırmada kullanılan değişkenlerin birbiriyle ilişkisi korelasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Değişkenlerin birbiriyle korelasyonu çoğunlukla orta düzeydedir. Elde edilen bulgular Tablo-12'de yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri

Güvenirlilik Analizleri

Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeğinin (CİKPiSÖ) iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alpha) .95'tir. Madde toplam korelasyonları .42 ile .65 arasında değişmektedir. Ölçeğin maddelerinin ilk 18 ve son 17 maddesinin bölünmesi yoluyla elde edilen test-yarı-test sonuçlarına bakıldığında ilk yarı testlerin değerlerinin.90 olduğu, birbirleri ile ilişkisinin ise .83 olduğu görülmüştür. Buna göre testin güvenilir olduğu düşünülmektedir.

Geçerlilik Analizleri

CİKPiSÖ'nün eş geçerliliğini (zamandaş/concurrent) değerlendirmek için ölçeğin skorlarının diğer ölçeklerin skorları ile ilişkisine bakılmıştır (bkz. Tablo-12). CİKPiSÖ'nün depresyon ($r = .36, p < .001$), kaygı ($r = .44, p < .001$), duygusal tükenmişlik ($r = .62, p < .001$), olumsuz duygudurum ($r = .40, p < .001$) ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. CİKPiSÖ'nün iş doyumu ($r = -.42, p < .001$), yaşam doyumu ($r = -.29, p < .001$), kişisel başarı ($r = -.16, p < .001$), işe bağlılık ($r = -.05, p < .01$) ve olumlu duygu durum ($r = -.10, p < .001$) değişkenleriyle negatif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında, ölçeğin eş/zamandaş geçerliliğinin olduğu düşünülebilir.

Tablo-12 Değişkenler Arası Korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Stres	1.000												
2. Depresyon	,360**	1.000											
3. Kaygı	,435**	,551**	1.000										
4. Duygusal Tükenme	,619**	,512**	,535**	1.000									
5. Kişisel Başarı	-,159**	-,219**	-,192**	-,318**	1.000								
6. İş Doyumu	-,422**	-,233**	-,266**	-,455**	,387**	1.000							
7. Yaşam Doyumu	-,294**	-,309**	-,300**	-,342**	,271**	,316**	1.000						
8. İşe Bağlılık	-,054*	-,187**	-,138**	-,183**	,247**	,243**	,200**	1.000					
9. Tehlike Algısı	,381**	,184**	,238**	,347**	-,093**	-,198**	-,210**	,017	1.000				
10. Problem Odaklı Başetme	-,081**	-,326**	-,244**	-,200**	,370**	,212**	,156**	,179**	-,027	1.000			
11. Duygu Odaklı Başetme	,033	,126**	,062*	,048	,030	,091**	,151**	,065*	,041	,101**	1.000		
12. Dolaylı baş etme	-,017	-,164**	-,087**	-,099**	,186**	,178**	,157**	,157**	-,018	,346**	,149**	1.000	
13. Kontrol Algısı	-,143**	-,333**	-,235**	-,212**	,172**	,082**	,081*	,093**	-,078**	,269**	-,397**	,105**	1.000
14. Gelişim Algısı	-,039	-,247**	-,193**	-,129**	,321**	,146**	,155**	,143**	-,074**	,426**	,099**	,148**	,115**
15. Yaşama Bağlılık	-,113**	-,376**	-,243**	-,301**	,459**	,309**	,280**	,211**	-,050	,473**	,084**	,223**	,169**
16. Sürekli Öfke	,372**	,431**	,455**	,502**	-,131**	-,216**	-,188**	-,083**	,214**	-,180**	,152**	-,038	-,266**
17. Öfke Kontrolü	-,117**	-,237**	-,255**	-,248**	,347**	,189**	,073	,147**	-,088**	,430**	,059*	,156**	,126**
18. Öfke İçer	,230**	,382**	,325**	,389**	-,161**	-,156**	-,095*	-,078**	,098**	-,201**	,191**	-,091**	-,251**
19. Öfke Dışa	,243**	,332**	,326**	,407**	-,132**	-,142**	-,126**	-,073**	,137**	-,171**	,137**	-,017	-,180**
20. Olumlu Duygudurum	-,103**	-,274**	-,196**	-,259**	,459**	,339**	,172**	,243**	-,008	,427**	,054*	,272**	,178**
21. Olumsuz Duygudurum	,395**	,535**	,614**	,531**	-,263**	-,263**	-,336**	-,130**	,230**	-,257**	,147**	-,065*	-,262**
22. Aileden A. Sosyal Destek	-,081**	-,287**	-,212**	-,197**	,154**	,179**	,205**	,138**	-,036	,195**	,000	,196**	,182**
23. Arkadaşlar A. Sosyal Destek	-,175**	-,280**	-,273**	-,262**	,223**	,315**	,196**	,165**	-,116**	,185**	,023	,305**	,136**
24. Diğerleri A. Sosyal Destek	-,155**	-,221**	-,186**	-,166**	,145**	,165**	,214**	,077**	-,121**	,166**	,066*	,180**	,097**
25. Benlik Algısı	-,115**	-,426**	-,345**	-,245**	,339**	,157**	,212**	,171**	-,074**	,462**	-,134**	,171**	,354**
26. Onay Arayışı	,116**	,182**	,250**	,137**	-,050	,018	-,071	-,031	,061*	-,084**	,132**	,051	-,172**

Tablo-12 Değişkenler Arası Korelasyon (Devamı...)

	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
14. Gelişim Algısı	1.000												
15. Yaşama Bağlılık	,583**	1.000											
16. Sürekli Öfke	-,074**	-,143**	1.000										
17. Öfke Kontrolü	,253**	,311**	-,333**	1.000									
18. Öfke İççe	-,101**	-,223**	,491**	-,137**	1.000								
19. Öfke Dışa	-,045	-,180**	,634**	-,340**	,559**	1.000							
20. Olumlu Duygudurum	,337**	,469**	-,105**	,318**	-,168**	-,095**	1.000						
21. Olumsuz Duygudurum	-,171**	-,276**	,490**	-,294**	,391**	,432**	-,184**	1.000					
22. Aileden A. Sosyal Destek	,135**	,269**	-,182**	,123**	-,217**	-,144**	,198**	-,213**	1.000				
23. Arkadaşlar A. Sosyal Destek	,196**	,276**	-,253**	,167**	-,272**	-,199**	,240**	-,252**	,441**	1.000			
24. Diğerleri A. Sosyal Destek	,202**	,184**	-,135**	,060*	-,156**	-,060*	,186**	-,194**	,276**	,431**	1.000		
25. Benlik Algısı	,282**	,365**	-,230**	,315**	-,257**	-,222**	,421**	-,383**	,280**	,209**	,193**	1.000	
26. Onay Arayışı	-,059*	-,046	,242**	-,118**	,168**	,176**	,023	,213**	-,046	-,065*	-,038	-,230**	1.000

Not-1: ** p < .001, * p < .05

CİKPiSÖ'nün ayrıştırıcı geçerliliğinin (discriminant validity) değerlendirilmesi için katılımcıların BDE skorları %25 ve %75'lik sonuçlarına bakılarak depresif semptomları olan ve depresif semptomları olmayan şeklinde ikiye dönüştürülmüştür. 2 (Cinsiyet) X 2 (depresyon durumu: depresif olan ve olmayan) Faktöriyel ANOVA uygulanarak ölçeğin depresif olan ve olmayan bayan ve erkek katılımcıları ayrıştırıp ayrıştırmadığına bakılmıştır. Sonuçlara bakıldığında depresyon durumu değişkeninin ana etkisi anlamlı çıkmış [F (1,741)= 67.19, p<.001]. Diğer yandan cinsiyet [F (1,741)= 3.306, n.s.] ve cinsiyet-depresyon durumu etkileşim etkisi [F (1,741)= .251, n.s.] anlamsız çıkmıştır. Depresif olan çalışanların (M=103,79) depresif olmayan çalışanlara göre (M=76.80) iş stresi anlamlı şekilde daha fazladır. Buna göre CİKPiSÖ'nün ayrıştırıcı geçerliliği bulunmaktadır.

Grup Farklılıkları İle İlgili Analizler

Literatürdeki bilgiler ışığında, ceza infaz kurumu türü, cinsiyet, eğitim durumu, yaşanan yer, vardiyada çalışma durumu ve hükümlü-tutuklular ile iletişimin süresi değişkenlerinde gruplar arasındaki farka bakabilmek için Bağımsız Gruplar t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılarak çeşitli analizler yapılmıştır. Bu analizlerde iş stresi, depresyon, kaygı, duygusal tükenmişlik, iş doyumu, yaşam doyumu, işe bağlılık ve tehlike algısı değişkenleri bağımlı değişkenler olarak alınmıştır.

Ceza İnfaz Kurumu Türünün Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Araştırma kapsamında çeşitli güvenlik türlerindeki ceza infaz kurumlarından veri toplanırken, çalışılan kurumun bağımlı değişkenler üzerinde etkisi olabileceği düşünülmüştür. Veriler, ceza infaz kurumunun fiziki özellikleri ve ceza infaz kurumunda kalan hükümlülerin tehlikelilik durumlarına göre düşük, orta ve yüksek güvenli olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Örn, F tipi cezaevleri mahkûmlar 1 ile 3

kişilik odalarda kaldığı için ve kalan hükümlülerin tehlikeli olması nedeniyle yüksek güvenli keza infaz kurumu olarak kabul edilirken, açık ceza infaz kurumlarında kalan hükümlüler tahliyesine yakın olan hükümlüler olduğu için düşük güvenli keza infaz kurumları olarak kabul edilmiştir. Orta güvenli keza infaz kurumlarını, daha çok adli mahkûmların bulunduğu E Tipi ceza infaz kurumları olarak kabul edilmiştir. Bu amaçla, iş stresi, depresyon, kaygı, tükenmişlik, iş doyumunu, yaşam doyumunu, işe bağlılık ve tehlike algısı bağımlı değişkenleri üzerinde ceza infaz kurumunun etkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) kullanılarak incelenmiştir (Bkz Tablo-13). Buna göre, iş stresi [F (2,1464)= .601, n.s.], duygusal tükenmişlik [F (2,1459)= 1.060, n.s.] ve tehlike algısı [F (2,1485)= .321, n.s.] üzerinde ceza infaz kurumunun etkisi anlamsızdır. Bir başka deyişle, cezaevi türü ne olursa olsun çalışanların iş stresi, duygusal tükenmişlikleri ve hissettikleri tehlike algısı birbirinden farklılaşmamaktadır. Diğer taraftan, depresyon [F (2,1497)= 7.44, p<.001], kaygı [F (2,1459)= 3.992, p<.01], iş doyumunu [F (2,1457)= 5.367, p<.005], yaşam doyumunu [F (2,725)= 3.670, p<.001] ve işe bağlılık [F (2,1477)= 14.831, p<.001] değişkenleri üzerinde cezaevi türünün etkisi anlamlıdır. Duncan Post hoc analizleri sonuçlarına bakıldığında; düşük güvenli keza infaz kurumu çalışanları orta ve yüksek güvenli keza infaz kurumlarında çalışanlara göre daha fazla depresyon ve kaygı yaşamaktadır. Düşük güvenli keza infaz kurumlarında çalışanların yaşam doyumları ise diğerlerine göre daha düşüktür. İşe bağlılık ve iş doyumunu değişkenlerine bakıldığında, ceza infaz kurumları türlerine göre bir farklılaşma görülmemektedir.

Tablo-13: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Ceza İnfaz Kurumu Türüne Göre Grup Farkları

Bağımlı Değişkenler (Ranj)	Yüksek Güvenlikli Ortalama	Orta Güvenlikli Ortalama	Düşük Güvenlikli Ortalama	F (df)
Stres (0-140)	91.09	92.78	95.12	.601 (2,1464)
Depresyon (0-63)	12.64a	13.41a	19.72b	7.444*** (2,1497)
Kaygı (0-63)	18.16a	19.17a	25.98b	3.992* (2,1459)
Duygu. Tük. (0-40)	21.93	21.06	22.52	1.060 (2,1461)
İş Doy. (0-128)	50.21	56.04	52.33	5.367** (2,1457)
Yaşam Doy. (5-35)	16.63a	16.35a	12.59b	3.670* (2,725)
İşe Bağlılık (0-24)	13.90	14.87	15.27	3.454* (2,1490)
Tehl. alg. (0-6)	4.86	4.92	4.76	.321 (2,1485)

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Farklı alt simge harfleriyle belirtilmiş grup ortalamaları istatistikî olarak birbirinden farklıdır.

Cinsiyetin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Cinsiyet değişkeninin, iş stresi, depresyon, kaygı, tükenmişlik, iş doyumunu, yaşam doyumunu, işe bağlılık ve tehlike algısı bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi bağımsız gruplar t testi (independent sample t test) kullanılarak incelenmiştir (Bkz Tablo-14). Buna göre, cinsiyetin, depresyon [t (1498)= -1.525, n.s.], kaygı [t (1343)= .515, n.s.], işe bağlılık [t (1491)= -1.247, n.s.] ve tehlike algısı [t (1486)= .815, n.s.] üzerindeki etkisi anlamsızdır. Diğer taraftan, cinsiyetin iş stresi [t (1495)= 2.531, p<.05], iş doyumunu [t (1458)= -4.627, p < .001], duygusal tükenmişlik [t (1460)= 2.531, p<.05] ve yaşam doyumunu [t (726)= 3.905, p < .001] üzerindeki etkisi anlamlıdır.

Erkekler (M= 56.24), bayanlara göre (M=47.59) daha fazla iş doyumuna sahipken, bayanlar (M= 18.61) erkeklere (M= 15.80) göre daha fazla yaşam doyumuna sahiptir. Diğer yandan, bayanların stres skorlarının (M= 95.36) ve duygusal tükenmişlik skorlarının (M= 22.87), erkeklere göre (sırasıyla, M= 90.86, M= 20.98) anlamlı şekilde daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Tablo-14: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Cinsiyete Göre Grup Farkları

Bağımlı Değişkenler (Ranj)	Bayan Ortalama	Erkek Ortalama	t (df)
Stres (0-140)	95.36	90.86	2.015* (1495)
Depresyon (0-63)	12.40	13.60	-1.525 (1498)
Kaygı (0-63)	19.74	19.13	.515 (1460)
Duygu. Tük. (0-40)	22.87	20.99	2.531* (1460)
İş Doy. (0-128)	47.60	56.24	-4.627*** (1458)
Yaşam Doy. (5-35)	18.61	15.80	3.901*** (726)
İşe Bağlılık (0-24)	14.34	14.82	-1.247 (1491)
Tehl. alg. (0-6)	4.89	4.92	-.234 (1486)

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Cinsiyet, veri girişi sırasında (1) Bayan ve (2) Erkek şeklinde kodlanmıştır

Eğitim Durumunun Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Eğitim durumu değişkeninin iş stresi, depresyon, kaygı, tükenmişlik, iş doyumunu, yaşam doyumunu, işe bağlılık ve tehlike algısı bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir (Bkz Tablo-15). Sonuçlara bakıldığında, duygusal tükenmişlik [F (3,1458)= 1.382, n.s.], yaşam doyumunu [F (3,724)= .995, n.s.], işe bağlılık [F (3,1489)= .288, p<.001] ve tehlike algısı [F (3,1484)= 1.006, n.s.] üzerinde eğitim durumunun etkisi anlamsızdır. Bir başka deyişle, eğitim durumuna göre, tükenmişlik, yaşam doyumunu, işe bağlılık ve tehlike algısı farklılaşmamaktadır. Diğer taraftan, stres [F (3,1463)= 3.555, p<.005], depresyon [F (3,1496)= 10.07, p<.001], kaygı [F (3,1458)= 4.430, p<.005] ve iş doyumunu [F (3,1461)= 4.886, p<.005] değişkenleri üzerinde eğitim durumunun etkisi anlamlıdır.

Duncan Post-Hoc analizleri sonuçlarına bakıldığında; yüksekokul mezunları, lise mezunları dışında kalan tüm diğer gruplara göre anlamlı şekilde daha fazla iş stresi belirtirken, lise ve ilköğretim mezunlarının stresi farklılaşmamaktadır. Ancak, lise mezunlarının iş stresini ilköğretim ve üniversite mezunlarınıninkine göre daha fazla yaşadıkları görülmektedir.

Tablo-15: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Eğitim Düzeyine Göre Grup Farkları

Bağımlı Değişkenler (Ranj)	İlköğretim Mezunu Ortalama	Lise Mezunu Ortalama	Yüksekokul Mezunu Ortalama	Üniversite Mezunu Ortalama	F (df)
Stres (0-140)	88.20ab	91.94bc	94.09c	86.60a	3.555* (3,1463)
Depresyon (0-63)	14.80c	14.25bc	12.52b	10.40a	10.071*** (3,1496)
Kaygı (0-63)	20.87c	20.04bc	17.60ab	16.83a	4.430** (3,1458)
Duygu. Tük. (0-40)	21.68	20.82	21.47	22.16	1.382 (3,1458)
İş Doy. (0-128)	59.02c	56.41bc	53.03ab	51.13a	4.886** (3,1456)
Yaşam Doy. (5-35)	15.18	16.04	17.04	16.36	.995 (3,724)
İşe Bağlılık (0-24)	15.06	14.71	14.71	14.91	.288 (3,1489)
Tehl. alg. (0-6)	4.86	4.91	5.02	4.78	1.006 (3,1484)

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Farklı alt simge harfleriyle belirtilmiş grup ortalamaları istatistik olarak birbirinden farklıdır.

İlköğretim mezunları hem yüksek okul hem de üniversite mezunlarına göre anlamlı şekilde daha fazla depresyon belirtirken, lise mezunlarının depresyon skorunun üniversite mezunlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak, lise mezunlarının depresyonunun ilköğretim ve yüksekokul mezunlarından farklılaşmadığı görülmektedir.

Kaygıya bakıldığında, ilkokul mezunlarının yüksekokul ve üniversite mezunlarına göre daha fazla kaygı düzeyine sahip olduğu gözlenmiştir. Lise mezunlarının kaygı düzeyinin ise ilköğretim ve yüksekokul mezunlarından farklılaşmadığı görülmüştür.

İş doyumuna bakıldığında; ilköğretim mezunlarının iş doyumunun hem yüksek okul hem de üniversite mezunlarından anlamlı şekilde daha fazla olduğu, lise mezunlarının yaşam doyumlarının ise ilköğretim ve yüksek okul mezunlarından farklılaşmadığı dikkati çekmektedir. Yüksek okul mezunlarının iş doyumunu üniversite mezunlarının iş doyumlarından da farklılaşmamıştır.

Yaşanılan Yerin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Yaşanılan yer değişkeninin iş stresi, depresyon, kaygı, tükenmişlik, iş doyumunu, yaşam doyumunu, işe bağlılık ve tehlike algısı bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir (Bkz Tablo-16). Sonuçlara bakıldığında, iş doyumunu [$F(3,1456) = .316$, n.s.], yaşam doyumunu [$F(3,724) = 1.519$, n.s.], işe bağlılık [$F(3,1489) = .328$, n.s.] ve tehlike algısı [$F(3,1484) = .897$, n.s.] üzerinde yaşanılan yerin etkisi anlamsızdır. Diğer taraftan, stres [$F(3,1463) = 3.701$, $p < .05$], depresyon [$F(3,1496) = 9.723$, $p < .001$], kaygı [$F(3,1458) = 4.656$, $p < .005$] ve duygusal tükenmişlik [$F(3,1458) = 3.892$, $p < .005$] değişkenleri üzerinde yaşanılan yerin etkisi anlamlıdır.

Duncan Post-Hoc analizleri sonuçlarına bakıldığında; şehir varoşlarında yaşayanların stres ve duygusal tükenmişlik düzeyi diğer yerlerde yaşayanlara göre oldukça yüksektir. Depresyona ve kaygıya bakıldığında şehir varoşlarında yaşayanların depresyonunun ve kaygısının hem köyde yaşayanlardan hem de şehir merkezlerinde yaşayanlardan fazla olduğu görülmüştür. Kaygı skorlarına bakıldığında da kasabada yaşayanların kaygı düzeyinin ne şehir merkezinde ne de şehir-varoşlarında yaşayanlardan farklı olmadığı görülmüştür. Depresyon skorlarının en düşük şehir merkezinde yaşayanlarda olduğu, ancak bunların depresyon düzeyinin kasabada yaşayanlardan farklılaşmadığı gözlenmiştir.

Tablo-16: Farklı Bağımlı Değişkenlerde En Fazla Yaşanılan Yer Türüne Göre Grup Farkları

Bağımlı Değişkenler (Ranj)	Köy Ortalama	Kasaba Ortalama	Şehir (Varoş) Ortalama	Şehir (Merkez) Ortalama	F (df)
Stres (0-140)	91.89a	91.96a	98.25b	90.07a	3.701* (3,1463)
Depresyon (0-63)	14.65b	13.83ab	16.86c	12.57a	9.723*** (3,1496)
Kaygı (0-63)	19.21a	20.66ab	22.63b	18.30a	4.656** (3,1458)
Duygu. Tük. (0-40)	20.80a	20.64a	23.62b	21.05a	3.892** (3,1458)
İş Doy. (0-128)	55.83	56.31	54.31	55.00	.316 (3,1456)
Yaşam Doy. (5-35)	16.34	16.52	14.57	16.47	1.519 (3,724)
İşe Bağlılık (0-24)	14.84	14.94	14.95	14.66	.328 (3,1489)
Tehl. alg. (0-6)	4.98	5.00	5.01	4.86	.897 (3,1484)

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Farklı alt simge harfleriyle belirtilmiş grup ortalamaları istatistikî olarak birbirinden farklıdır.

Hükümlü-Tutuklularla İletişim Süresinin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Hükümlü-tutuklular ile iletişim süresinin çeşitli değişkenler üzerindeki etkisi bilinmektedir. Buna göre, ceza infaz kurumu çalışanlarından elde edilen veriler frekans analizinin incelenmesi yoluyla, hükümlü-tutuklular ile iletişimi olmayan, hükümlü ve tutuklularla iletişimi 8 saatten az olan, hükümlü ve tutuklularla iletişimi 8 saat ve üzeri olan şeklinde kategorik hale getirilmiştir.

Hükümlü-tutuklular ile iletişimin süresi değişkeninin iş stresi, depresyon, kaygı, tükenmişlik, iş doyumu, yaşam doyumu, işe bağlılık ve tehlike algısı bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir (Bkz Tablo-17). Sonuçlara bakıldığında, duygusal tükenmişlik [F (2,1459)=1 .352, n.s.], iş doyumu [F (2,1457)= 1.831, n.s.], yaşam doyumu [F (2,725)= 1.355, n.s.], ve işe bağlılık [F (2,1490)= 1.606, n.s.] üzerinde hükümlü-tutuklular ile iletişimin süresi etkisi anlamsızdır. Diğer taraftan, stres [F (2,1164)= 9.119, p<.001], depresyon [F (2,1497)= 4.055, p<.05], kaygı [F (2,1459)= 4.119,

$p < .05$] ve tehlike algısı [$F(2,1485) = 16.418, p < .001$] değişkenleri üzerinde hükümlü tutuklularla iletişimin süresi anlamlıdır.

Duncan Post-Hoc analizleri sonuçlarına bakıldığında; stres ve tehlike algısı bağımlı değişkeninde, hükümlü tutuklular ile iletişimi olmayan ve iletişimi 8 saatten az olan çalışanların, 8 saat ve üzerinde iletişimi olan çalışanlara göre daha az iş stresi yaşadığı ve daha az tehlike algısı belirttikleri görülmektedir. Ayrıca, iletişimi 8 saatten az olanlar ile 8 saat ve üzerinde iletişimi olan çalışanların depresyon düzeyinin iletişimi olmayanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kaygıya bakıldığında ise, 8 saat ve üzerinde hükümlü tutuklularla iletişimi olan çalışanların kaygı skorunun iletişimi olmayanlardan fazla olduğu, 8 saatten az iletişim içerisinde olanlarla ise kaygı açısından farklılaşmadığı görülmüştür.

Tablo-17: Farklı Bağımlı Değişkenlerde Hükümlü-Tutuklular ile İletişimin Süresine Göre Grup Farkları

Bağımlı Değişkenler (Ranj)	İletişimi Olmayan Ortalama	İletişimi 8 saatten az olan Ortalama	İletişimi 8 saat ve üzeri olan Ortalama	F (df)
Stres (0-140)	85.27 a	88.07 a	93.36 b	9.19*** (2,1464)
Depresyon (0-63)	11.58a	13.37b	13.82b	4.055* (2,1497)
Kaygı (0-63)	16.84a	18.23ab	19.88b	4.119* (2,1459)
Duygu. Tük. (0-40)	20.32	20.89	21.45	1.352 (2,1459)
İş Doy. (0-128)	57.41	56.60	54.49	1.831 (2,1457)
Yaşam Doy. (5-35)	16.03	16.29	17.31	1.355 (2,725)
İşe Bağlılık (0-24)	14.18	14.79	14.86	1.606 (2,1490)
Tehl. alg. (0-6)	4.53 a	4.64 a	5.06 b	16.418*** (2,1485)

Not-1: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Not-2: Farklı alt simge harfleriyle belirtilmiş grup ortalamaları istatistikî olarak birbirinden farklıdır.

Çoklu Hiyerarşik Regresyon (Hierarchical Multiple Regression)

Ceza infaz kurumu çalışanlarının psikopatolojisi (bağımlı değişkenler: depresyon, kaygı ve duygusal tükenmişlik) ile eşleşen etkenleri belirlemek için üç kez

Çoklu Hiyerarşik Regresyon (Hierarchical Multiple Regression) analizi gerçekleştirilmiştir.

Her üç bağımlı değişkenle eşleşen etkenleri belirlemek amacıyla üç kez Çoklu Hiyerarşik Regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Her regresyon analizi için şu şekilde bir sıra izlenmiştir. Değişkenler, 5 basamakta analize sokulmuştur. Sosyo-demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni hal, en uzun süre yaşanan yer ve ailenin aylık toplam geliri) ve işin doğasına özgü değişkenlerin (cezaevi türü, işyerindeki toplam süre, meslekteki toplam süre, vardiya durumu ve mahkûmlarla iletişim süresi) etkisini kontrol etmek amacıyla bu değişkenler “stepwise” yöntemiyle analize sokulmuştur. Bu değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra, işle ilgili değişkenlerin etkisini araştırmak amacıyla işyeri toplam stresi ve işe bağlılık “enter” yöntemi ile analize sokulmuştur. Üçüncü basamakta çevresel etkenlerin etkisini araştırmak amacıyla algılanan sosyal destek (perceived social support; aileden alınan sosyal destek, arkadaşlardan alınan sosyal destek, diğer önemli kişilerden alınan sosyal destek) “enter” yöntemiyle analize sokulmuştur. Son basamakta öfke [sürekli öfke (trait anger), öfke kontrolü (anger-control), içe yöneltilmiş öfke (anger-in) ve dışa yöneltilmiş öfke (anger-out)], duygulanım [olumlu duygudurum (positive affect) ve olumsuz duygudurum (negative affect)], baş etme stratejileri [problem-odaklı baş etme (problem-focused coping), duygu-odaklı baş etme (emotion-focused coping) ve dolaylı baş etme (indirect coping)], psikolojik dayanıklılık [olayları kontrol algısı (control), yaşama bağlılık (commitment) ve gelişim algısı (challenge)], benlik algısı (self-esteem) ve onay arayışı (seeking assurance) gibi bireysel değişkenlerin tümü analize “enter” yöntemiyle sokulmuştur.

Depresyonla Eşleşen Etkenler

Depresyon için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre (Tablo-18), kontrol değişkenleri arasında, ilk olarak eğitim düzeyi depresyon semptomları ile anlamlı şekilde ilişkili çıkmış ($\beta = -.149$, $t(1353) = -5.548$, $p < .001$) ve bu değişken varyansın %22'sini açıklamıştır ($F(1, 1353) = 30.779$, $p < .001$). Eğitim düzeyini takiben, ailenin toplam aylık geliri depresyonla anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = -.075$, $t(1352) = -2.675$, $p < .01$) ve bu değişken açıklanan varyansı %26'ya çıkarmıştır (F değişim $[1, 1352] = 7.157$, $p < .01$). Ailenin aylık toplam gelirini takiben, meslekte çalışılan toplam süre depresyonla anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = .072$, $t(1351) = 2.589$, $p < .01$) ve bu değişken açıklanan varyansı %32'ye çıkarmıştır (F değişim $[1, 1351] = 6.704$, $p < .01$). Meslekte çalışılan toplam süreyi takiben, en uzun süre yaşanan yer depresyonla anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = -.057$, $t(1350) = -2.111$, $p < .05$) ve bu değişken açıklanan varyansı %35'e çıkarmıştır (F değişim $[1, 1350] = 4.457$, $p < .05$).

Tüm bu değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra analize sokulan işle ilgili değişkenlerden; işyeri toplam stresi ($\beta = .332$, $t(1348) = 13.328$, $p < .001$) depresyon ile pozitif ilişki göstermiş, işe bağlılık ($\beta = -.170$, $t(1348) = -6.821$, $p < .001$) ise depresyon ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %17.8'e yükseltmiştir (F değişim $[2, 1348] = 116.472$, $p < .001$).

İşle ilgili değişkenleri takiben, aileden alınan sosyal destek ($\beta = -.184$, $t(1345) = -6.893$, $p < .001$) arkadaşlardan alınan sosyal destek ($\beta = -.099$, $t(1345) = -3.454$, $p < .001$) ve diğer önemli kişilerden alınan sosyal destek ($\beta = -.064$, $t(1345) = -2.379$, $p < .05$) depresyon ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %24.8'e yükseltmiştir (F değişim $[3, 1345] = 41.706$, $p < .001$).

Son basamakta analize sokulan bireysel etkenlerden; sürekli öfke ($\beta = .119$, $t(1331) = 3.996$, $p < .001$), öfke kontrolü ($\beta = .050$, $t(1331) = 2.009$, $p < .05$), içe yöneltilmiş öfke ($\beta = .071$, $t(1331) = 2.658$, $p < .01$) ve olumsuz duygudurum ($\beta = .244$, $t(1331) = 9.327$, $p < .001$) depresyon ile pozitif ilişki gösterirken olayları kontrol algısı ($\beta = -.071$, $t(1331) = -2.859$, $p < .01$), yaşama bağlılık ($\beta = -.155$, $t(1331) = -5.450$, $p < .001$) ve benlik algısı ($\beta = -.119$, $t(1331) = -4.437$, $p < .001$) depresyon ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %46'ya yükseltmiştir (F değişim [14, 1331] = 37.465, $p < .001$).

Sonuç olarak, toplamda 16 değişken, düşük eğitim düzeyine sahip olma, düşük gelir düzeyine sahip olma, meslekte daha uzun süre çalışma, nüfusu daha kalabalık yerlerde daha uzun süre yaşama, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden, arkadaşlardan ya da diğer önemli kişilerden algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, öfkeyi kontrol etme çabası, yüksek düzeyde öfkeyi içe yöneltme, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, düşük düzeyde olayları kontrol algısı, düşük düzeyde yaşama bağlılık ve düşük düzeyde benlik algısı anlamlı şekilde depresyonla ilişkili bulunmuştur.

Kaygıyla Eşleşen Etkenler

Kaygı için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre (Tablo-19), kontrol değişkenleri arasında, ilk olarak meslekte çalışılan toplam süre değişkeni kaygı semptomları ile anlamlı şekilde ilişkili çıkmış ($\beta = .115$, $t(1349) = 4.256$, $p < .001$) ve bu değişken varyansın %13'ünü açıklamıştır (F [1, 1349] = 18.109, $p < .001$). Meslekte çalışılan toplam süreyi takiben, vardiya durumu kaygıyla anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = .083$, $t(1348) = 3.033$, $p < .01$) ve bu değişken

Tablo-18: Depresyonla Eşleşen Faktörler

	Yordayıcılar	F (Set değeri)	t	df	Beta (β)	Model R ² Değişim
I.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	30.779***		1, 1353		.022
	Eğitim		-5.548***	1353	-.149	
II.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	7.157**		1, 1352		.005
	Ailenin toplam aylık geliri		-2.675**	1352	-.075	
III.	<i>İşin doğasına özgü değişkenler</i>	6.704**		1, 1351		.005
	Meslekteki toplam süre		2.589**	1351	.072	
IV.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	4.457*		1, 1350		.003
	Yaşanılan yer		-2.111*	1350	-.057	
V.	<i>İşle ilgili değişkenler</i>	116.472***		2, 1348		.142
	İşyeri stresi		13.328***	1348	.332	
	İşe bağlılık		-6.821***	1348	-.170	
VI.	<i>Çevresel etkenler</i>	41.706***		3, 1345		.070
	Aileden sosyal destek		-6.893***	1345	-.184	
	Arkadaşlardan sosyal destek		-3.454***	1345	-.099	
	Diğerlerinden sosyal destek		-2.379*	1345	-.064	
VII.	<i>Bireysel Etkenler</i>	37.465***		14, 1331		.213
	Öfke					
	Sürekli öfke		3.996***	1331	.119	
	Öfke kontrolü		2.009*	1331	.050	
	İçe yöneltilmiş öfke		2.658**	1331	.071	
	Dışa yöneltilmiş öfke		.036	1331	.001	
	Baş etme stratejileri					
	Problem-odaklı baş etme		-1.518	1331	-.042	
	Duygu-odaklı baş etme		1.022	1331	.024	
	Dolaylı baş etme		-1.649	1331	-.038	
	Psikolojik dayanıklılık					
	Olayları kontrol algısı		-2.859**	1331	-.071	
	Gelişim algısı		.115	1331	.003	
	Yaşama bağlılık		-5.450***	1331	-.155	
	Duygudurum					
	Olumlu duygudurum		-1.028	1331	-.026	
	Olumsuz duygudurum		9.327***	1331	.244	
	Benlik algısı		-4.437***	1331	-.119	
	Onay arayışı		.560	1331	.012	

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Eğitim Durumu; 1=İlköğretim, 2=Lise, 3=Yüksekokul, 4=Üniversite mezunu şeklinde kodlanmıştır.

Not-3: Yaşanılan yer; 1= Köy, 2= Kasaba, 3= Şehir (Varoş), 4= Şehir (Merkez) şeklinde kodlanmıştır.

açıklanan varyansı %20'ye çıkarmıştır (F değişim [1, 1348] = 9.197, $p < .01$).

Vardiya durumunu takiben, eğitim düzeyi kaygıyla anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = -.068$, $t(1347) = -2.401$, $p < .05$) ve bu değişken açıklanan varyansı %24'e çıkarmıştır (F değişim [1, 1347] = 5.764, $p < .05$).

Tüm bu değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra analize sokulan işle ilgili değişkenlerden; işyeri toplam stresi ($\beta = .421$, $t(1345) = 17.264$, $p < .001$) kaygı ile pozitif ilişki göstermiş, işe bağlılık ($\beta = -.122$, $t(1345) = -5.025$, $p < .001$) ise kaygı ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %21.7'e yükseltmiştir (F değişim [2, 1345] = 166.155, $p < .001$).

İşle ilgili değişkenleri takiben, aileden alınan sosyal destek ($\beta = -.092$, $t(1342) = -3.470$, $p < .001$) ve arkadaşlardan alınan sosyal destek ($\beta = -.140$, $t(1342) = -4.945$, $p < .001$) kaygı ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %25.8'e yükseltmiştir (F değişim [3, 1342] = 24.316, $p < .001$).

Son basamakta analize sokulan bireysel etkenlerden; sürekli öfke ($\beta = .120$, $t(1328) = 4.082$, $p < .001$), olumsuz duygudurum ($\beta = .414$, $t(1328) = 16.031$, $p < .001$) ve onay arayışı ($\beta = .075$, $t(1328) = 3.505$, $p < .001$) kaygı ile pozitif ilişki gösterirken benlik algısı ($\beta = -.071$, $t(1328) = -2.707$, $p < .01$) kaygı ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %47.9'a yükseltmiştir (F değişim [14, 1328] = 40.219, $p < .001$).

Sonuç olarak, toplamda 11 değişken, meslekte daha uzun süre çalışma, vardiyalı çalışma, düşük eğitim düzeyine sahip olma, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden ya da arkadaşlardan algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, düşük düzeyde benlik algısı ve yüksek düzeyde onay arayışı anlamlı şekilde kaygıyla ilişkili bulunmuştur.

Tablo-19: Kaygıyla Eşleşen Faktörler

	Yordayıcılar	F (Set değeri)	t	Df	Beta (β)	Model R ² Değişim
I.	<i>İşin doğasına özgü değişkenler</i>	18.109***		1, 1349		.013
	Meslekteki toplam süre		4.256***	1349	.115	
II.	<i>İşin doğasına özgü değişkenler</i>	9.197**		1, 1348		.007
	Vardiyalı çalışma durumu		3.033**	1348	.083	
III.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	5.764*		1, 1347		.004
	Eğitim durumu		-2.401*	1347	-.068	
IV.	<i>İşle ilgili değişkenler</i>	166.155***		2, 1345		.193
	İşyeri stresi		17.264***	1345	.421	
	İşe bağlılık		-5.025***	1345	-.122	
V.	<i>Çevresel etkenler</i>	24.316***		3, 1342		.040
	Aileden sosyal destek		-3.470***	1342	-.092	
	Arkadaşlardan sosyal destek		-4.945***	1342	-.140	
	Diğerlerinden sosyal destek		-.761	1342	-.020	
VI.	<i>Bireysel Etkenler</i>	40.219***		14, 1328		.221
	Öfke					
	Sürekli öfke		4.082***	1328	.120	
	Öfke kontrolü		-.580	1328	.014	
	İçe yöneltilmiş öfke		.689	1328	.018	
	Dışa yöneltilmiş öfke		-1.366	1328	-.039	
	Baş etme stratejileri					
	Problem-odaklı başetme		-.512	1328	-.014	
	Duygu-odaklı başetme		-1.868	1328	-.043	
	Dolaylı baş etme		.911	1328	.021	
	Psikolojik dayanıklılık					
	Olayları kontrol algısı		-.530	1328	-.013	
	Gelişim algısı		-1.266	1328	-.033	
	Yaşama bağlılık		-.049	1328	-.001	
	Duygudurum					
	Olumlu duygudurum		-.435	1328	-.011	
	Olumsuz duygudurum		16.031***	1328	.414	
	Benlik algısı		-2.707**	1328	-.071	
	Onay arayışı		3.505***	1328	.075	

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Vardiyalı çalışma; 1= Hayır, 2= Evet şeklinde kodlanmıştır.

Not-3: Eğitim Durumu; 1=İlköğretim, 2=Lise, 3=Yüksekokul, 4=Üniversite mezunu şeklinde kodlanmıştır.

Duygusal Tükenmeyle Eşleşen Etkenler

Duygusal tükenme için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre (Tablo-20), kontrol değişkenleri arasında, ilk olarak vardiya durumu duygusal tükenme semptomları ile anlamlı şekilde ilişkili çıkmış ($\beta = .078$, $t(1352) = 2.869$, $p < .01$) ve bu değişken varyansın %6'sını açıklamıştır ($F[1, 1352] = 8.231$, $p < .01$). Vardiya durumunu takiben, cinsiyet duygusal tükenmeyle anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = -.067$, $t(1351) = -2.481$, $p < .05$) ve bu değişken açıklanan varyansı %11'e çıkarmıştır (F değişim $[1, 1351] = 6.154$, $p < .05$). Cinsiyeti takiben, ailenin aylık geliri duygusal tükenmeyle anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = -.062$, $t(1350) = -2.131$, $p < .05$) ve bu değişken açıklanan varyansı %14'e çıkarmıştır (F değişim $[1, 1350] = 4.542$, $p < .05$). Ailenin aylık gelir düzeyini takiben, eğitim düzeyi duygusal tükenmeyle anlamlı şekilde ilişkili bulunmuş ($\beta = .062$, $t(1349) = 2.135$, $p < .05$) ve bu değişken açıklanan varyansı %17'ye çıkarmıştır (F değişim $[1, 1349] = 4.560$, $p < .05$).

Tüm bu değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra analize sokulan işle ilgili değişkenlerden; işyeri toplam stresi ($\beta = .608$, $t(1347) = 28.495$, $p < .001$) duygusal tükenme ile pozitif ilişki göstermiş, işe bağlılık ($\beta = -.159$, $t(1347) = -7.576$, $p < .001$) ise duygusal tükenme ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %40.8'e yükseltmiştir (F değişim $[2, 1347] = 443.830$, $p < .001$).

İşle ilgili değişkenleri takiben, aileden alınan sosyal destek ($\beta = -.083$, $t(1344) = -3.588$, $p < .001$) ve arkadaşlardan alınan sosyal destek ($\beta = -.104$, $t(1344) = -4.208$, $p < .001$) duygusal tükenme ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %43.3'e yükseltmiştir (F değişim $[3, 1344] = 20.137$, $p < .001$).

Son basamakta analize sokulan bireysel etkenlerden; sürekli öfke ($\beta = .160$, $t(1330) = 6.029$, $p < .001$), içe yöneltilmiş öfke ($\beta = .066$, $t(1330) = 2.776$, $p < .01$), dışı yöneltilmiş öfke ($\beta = .051$, $t(1330) = 1.956$, $p < .05$), problem-odaklı başetme ($\beta = .057$, $t(1330) = 2.309$, $p < .05$) ve olumsuz duygudurum ($\beta = .203$, $t(1330) = 8.675$, $p < .001$) duygusal tükenme ile pozitif ilişki gösterirken yaşama bağlılık ($\beta = -.133$, $t(1330) = -5.266$, $p < .001$) ve olumlu duygudurum ($\beta = -.091$, $t(1330) = -3.999$, $p < .001$) duygusal tükenme ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişkenler birlikte açıklanan varyansı %57.1'e yükseltmiştir (F değişim [14, 1330] = 30.469, $p < .001$).

Sonuç olarak, toplamda 15 değişken, vardiyalı çalışma, bayan olma, düşük gelir düzeyine sahip olma, yüksek eğitim düzeyine sahip olma, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden ya da arkadaşlardan algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, yüksek düzeyde öfkeyi içe yöneltilme, yüksek düzeyde öfkeyi dışı yöneltilme, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, yüksek düzeyde problem-odaklı başetme, düşük düzeyde yaşama bağlılık ve düşük düzeyde olumlu duygudurum anlamlı şekilde duygusal tükenmeyle ilişkili bulunmuştur.

Tablo-20: Duygusal Tükenmişlikle Eşleşen Faktörler

	Yordayıcılar	F (Set değeri)	t	df	Beta (β)	Model R ² Değişim
I.	<i>İşin doğasına özgü değişkenler</i>	8.231**		1, 1352		.006
	Vardiyalı çalışma durumu		2.869**	1352	.078	
II.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	6.154*		1, 1351		.005
	Cinsiyet		-2.481*	1351	-.067	
III.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	4.542*		1, 1350		.003
	Ailenin aylık geliri		-2.131*	1350	-.062	
IV.	<i>Sosyo demografik değişkenler</i>	4.560*		1, 1349		.003
	Eğitim durumu		2.135*	1349	.062	
V.	<i>İşle ilgili değişkenler</i>	443.830***		2, 1347		.390
	İşyeri stresi		28.495***	1347	.608	
	İşe bağlılık		-7.576***	1347	-.159	
VI.	<i>Çevresel etkenler</i>	20.137***		3, 1344		.025
	Aileden sosyal destek		-3.588***	1344	-.083	
	Arkadaşlardan sosyal destek		-4.208***	1344	-.104	
	Diğerlerinden sosyal destek		-.443	1344	-.010	
VII.	<i>Bireysel Etkenler</i>	30.469***		14, 1330		.138
	Öfke					
	Sürekli öfke		6.029***	1330	.160	
	Öfke kontrolü		-.244	1330	-.005	
	İçe yöneltilmiş öfke		2.776**	1330	.066	
	Dışa yöneltilmiş öfke		1.956*	1330	.051	
	Baş etme stratejileri					
	Problem-odaklı baş etme		2.309*	1330	.057	
	Duygu-odaklı baş etme		-.925	1330	-.019	
	Dolaylı baş etme		-.523	1330	-.011	
	Psikolojik dayanıklılık					
	Olayları kontrol algısı		-.569	1330	-.013	
	Gelişim algısı		1.711	1330	.040	
	Yaşama bağlılık		-5.266***	1330	-.133	
	Duygudurum					
	Olumlu duygudurum		-3.999***	1330	-.091	
	Olumsuz duygudurum		8.675***	1330	.203	
	Benlik algısı		.570	1330	.014	
	Onay arayışı		.016	1330	.000	

Not-1: * p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Not-2: Eğitim Durumu; 1=İlköğretim, 2=Lise, 3=Yüksekokul, 4=Üniversite mezunu şeklinde kodlanmıştır.

Not-3: Cinsiyet; 1= Bayan, 2= Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not-4: Vardiyalı çalışma; 1= Hayır, 2= Evet şeklinde kodlanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, yoğun stres altında çalıştığı literatürde vurgulanan cezaevi personeline psikopatolojiyi açıklayan etkenler araştırılmıştır. Sosyo-demografik değişkenlerin, işin doğasına özgü değişkenlerin, işle ilgili değişkenlerin ve çevresel-bireysel etkenlerin cezaevi personelinin psikopatolojisi üzerindeki etkisi incelenmesi hedeflenmiştir. Literatürdeki öneriler doğrultusunda çeşitli değişkenleri birlikte ele alması ve geniş bir örnekleme yapılması araştırmanın güçlü tarafını ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu çalışmada yeni geliştirilmiş olan CİKPiSÖ'nün geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır.

CİKPiSÖ'nün Güvenirlik ve Geçerlilik Analizleri

Ceza infaz kurumlarında ya da iyileştirme servislerinde çalışanlarla yürütülen çalışmalarda iş stresini ölçen genel ölçeklerin tercih edildiği bilinmektedir (Auerbach ve ark., 2003; Moon & Maxwell 2004; Pollak & Sigler, 1998). Ancak, cezaevi çalışanlarının kendine özgü bir çalışma ortamı olması, iş stresinin genel ölçeklerle değerlendirilmesini imkânsız kılmaktadır. Bu amaçla, Durak ve arkadaşları (2003) tarafından cezaevi çalışanlarındaki iş stresinin düzeyini belirlemek üzere CİKPiSÖ'nün geliştirildiği bilinmektedir. Bu ölçeğin psikometrik özelliklerini geniş bir örneklem üzerinde incelemek projenin amaçları arasındadır. Bu doğrultuda yapılan analizlerde, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı oldukça yüksek olarak bulunmuştur. Ayrıca test-yarı test katsayıları da oldukça yüksektir. Buna göre, testin güvenilir olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, geçerliliğine ilişkin analizler, ölçeğin eş geçerliliğinin depresyon, kaygı, tükenmişlik, olumsuz duygudurum ile pozitif yönlü; iş doyumu, yaşam doyumu, işe bağlılık ve olumlu duygu durum değişkenleriyle negatif yönlü olduğunu göstermiştir. Ölçeğin düşük ve yüksek depresif semptomları olan kişileri

ayırt etmesi ayırıştırıcı geçerliliğinin olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, CİKPiSÖ'nün geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin yapılan ilk analizleri doğrular niteliktedir. Tek bir cezaevi örneklemeden alınan verilerle yapılan analizde de ölçeğin depresif bireyleri depresif olmayanlardan ayırt ettiğini göstermiştir (Şenol-Durak ve arkadaşları, 2006). Ayrıca, kaygı ve depresyon değişkenleri ile ilişkisi bu çalışmada da anlamlı bulunmuştur.

Geniş bir örnekleme ölçeğin psikometrik özelliklerinin tatmin edici sonuçlar vermesi ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği açısından önemlidir. Bilindiği üzere, cezaevi çalışanlarında iş stresini belirlemeye yönelik bir ölçek bulunmamaktadır. Elde edilen verilerin ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğini doğrulaması bu ölçeğin ülkemizde ve dünyada yaygın bir şekilde kullanılması açısından önemli olacaktır.

Grup Farklılıklarının Önerilerle Değerlendirilmesi

Ceza İnfaz Kurumu türü değişkeninin bağımlı değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde stres ve algılanan tehdidin çalışılan cezaevi türüne göre değişmediği görülmektedir. ANOVA sonuçları anlamlı bir farklılık olduğuna işaret etse de işe bağlılık ve iş doyumunu değişkenlerinde ceza infaz kurumu türlerine göre farklılaşma olmadığı görülmektedir. Veri toplaması sırasındaki etkileşimlerde, çalışanların her an tehde hazırlıklı olmaları gerektiği düşüncesi ve işlerinin stresli bir iş olması sıklıkla dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra, sanıldığı aksine, düşük güvenli ceza infaz kurumunda çalışan bireylerin diğer ceza infaz kurumunda çalışan meslektaşlarına göre daha fazla depresyon ve kaygı belirttikleri, yaşam doyumlarının diğerlerine göre daha az olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum, düşük güvenli ceza infaz kurumunda çalışan bireylerin iş tanımlarının yapılmamış olması ile ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, iş tanımlarının iş stresiyile ilişkisi daha önce ortaya konulmuştur

(Moon ve Maxwell 2004). Ayrıca, veri toplama sırasında düşük güvenli li ceza infaz kurumlarında çalışan bireylerin sıklıkla bu konuda sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. Yüksek ve orta güvenli li ceza infaz kurumunda çalışan bireylerin ise yaptıkları işin içeriğinin cezaevi otoriteleri tarafından belirlenmiş kurallarla şekillendiği bilinmektedir. Bu doğrultuda, iş tanımlarının düşük güvenli li kurumlarda yapılması önerilebilir.

Armstrong ve Griffin (2004) cinsiyetin etkisini önceki çalışmalarda vurgulamışlardır. Bu çalışmada, cinsiyetin anlamlı etkisi iş doyumunu, yaşam doyumunu, stres ve duygusal tükenmişlik değişkenlerinde ortaya çıkmıştır. Sonuçlara bakıldığında, erkeklerin bayanlara göre daha fazla iş doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu, cezaevlerinde iş doyumunu üzerine yapılan çalışmalarda belirtilen sosyal destek ve eğitim gibi diğer değişkenlerden kaynaklı olabilir (Griffin, 2001). Ayrıca, yeni bir iş alternatifinin bulunmayışı da erkeklerdeki iş doyumunu miktarındaki artışı açıklayabilir (Halbesleben, 2006). Yaşam doyumunu değişkenine bakıldığında, bayanların erkeklere göre daha fazla yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Ancak, bayanların duygusal tükenmişlik ve stres skorlarının erkeklere göre daha fazla olduğu da dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda, verilecek psikolojik eğitimlerinin öncelikli olarak bayan çalışanlara verilmesi düşünülebilir.

Cezaevinde çalışmak üzere 1999 yılından sonra işe yerleştirilenlerin lise, yüksek okul ve niversite mezunları olduğundan daha önce bahsedilmiştir. Eğitim durumunun etkisi olabileceği düşünülerek, bu değişkenin depresyon, kaygı, iş doyumunu ve işe bağlılık açısından değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Eğitim durumunun anlamlı etkisi özellikle depresyon ve kaygı değişkenlerinde ilköğretim mezunları ile ilgili bilgi vermektedir. Bu grupta anlamlı şekilde daha fazla depresyon ve kaygı gözlenmiştir. Bu doğrultuda, ilköğretim mezunları kendilerine verilecek psikolojik eğitimlerden öncelikli olarak yararlanması önerilebilir. İlkretim

mezunlarının yanı sıra lise mezunlarının da belirttikleri yüksek depresyon ve kaygı düzeyi itibariyle bu eğitimlerden yararlanması gerekmektedir. Yüksekokul ve üniversite mezunlarının kendilerini depresyon ve kaygı açısından koruyabildiği düşünülebilir. Öte yandan, iş stresiyle başa çıkma odaklı psikolojik eğitimden öncelikli olarak yüksekokul mezunlarının yaralanması gerektiği düşünülmektedir. Bu eğitim grubuna sahip bireyler lise mezunlarının dışında kalan diğer gruplardaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha fazla iş stresi belirtmişlerdir. İş doyumuna bakıldığında yüksekokul ve üniversite mezunlarının diğer katılımcılara göre daha az iş doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Veri toplama sürecinde bu grubun özellikle kariyer açısından kısıtlı imkânların bulunmasından etkilendiği gözlenmektedir. Bu anlamda sözü edilen katılımcıların iş doyumunu artırmak için kariyer olanakları planlanabilir.

Yaşanılan yer değişkenine bakıldığında özellikle şehir varoşlarında yaşayanların stresi, kaygısı, duygusal tükenmişliği ve depresyonunun diğer yerlerde yaşayanlara göre (şehir merkez, kasaba ve köy) daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgu, şehir varoşlarında yaşayan katılımcıların işle tetiklenen kaygı, duygusal tükenmişlik ve depresyon unsurlarının ötesinde yaşamsal olumsuzluklar açısından da güçlendirilmelerini koruyucu ruh sağlığı hizmetleri açısından akla getirmektedir.

Cezaevindeki iletişimin çalışanların işe bağlılığı üzerindeki etkisi literatürde belirtilmiştir (Lambert ve arkadaşları, 2002). İletişim değişkeni bu çalışmada hükümlü-tutuklularla iletişim süresi olarak alınmış ve bu değişkenin etkisi irdelenmiştir. Analiz edildiğinde, hükümlü-tutuklular ile iletişimin stres, depresyon, kaygı ve tehlike algısı değişkenleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Sekiz saat ve üzerinde hükümlü-tutuluklarla iletişim içersinde olan çalışanların iletişimi olmayan ve iletişimi 8 saatten az olan çalışanlara göre daha fazla iş stresi yaşadığı ve daha fazla tehlike algısı belirttikleri görülmektedir. Kaygı ve depresyon skorları bakımından da iletişim

süresinin artması bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Bu durumu azaltmak için, hükümlü ve tutuklular ile sık iletişim içerisinde olan çalışanlara stresle başa çıkma konusunda eğitim verilmesi önerilebilir. Toplum güvenliğini tehdit eden suçluları toplumdan uzak tutmak konusunda önemli bir rol üstlenen cezaevi çalışanları (Botha & Pienaar, 2006; Rees, 2006) sıklıkla tehdidin odağı haline gelebilir.

Cezaevi Personelindeki Psikopatolojiyi Açıklayan Değişkenler

Sosyo-demografik değişkenler, işin doğasına özgü değişkenler, işle ilgili değişkenler, çevresel etkenler ve bireysel etkenlerin ceza infaz kurumu çalışanlarındaki psikopatoloji ile ilişkisi hiyerarşik çok yönlü regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Depresyon, kaygı ve duygusal tükenmişlik için bu analiz ayrı ayrı tekrarlanmıştır.

Depresyonla İlişkili Değişkenler

İş ortamı ile depresyon arasındaki ilişki önceki çalışmalarda ortaya konulmuştur (Curbow ve ark., 2000; Hardy ve arkadaşları, 2003; Patterson, 2003; Salmela-Aro & Nurmi, 2004; Tennat, 2001). Ceza infaz kurumu personelinde, depresyonla ilişkili değişkenlere bakıldığında, düşük eğitim düzeyine sahip olma, düşük gelir düzeyine sahip olma, meslekte daha uzun süre çalışma, nüfusu daha kalabalık yerlerde daha uzun süre yaşama, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden, arkadaşlardan ya da diğer önemli kişilerden algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, öfkeyi kontrol etme çabası, yüksek düzeyde öfkeyi içe yöneltme, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, düşük düzeyde olayları kontrol algısı, düşük düzeyde yaşama bağlılık ve düşük düzeyde benlik algısı değişkenlerinin anlamlı şekilde depresyonla ilişkili olduğu görülmüştür. Değişkenlerin açıkladığı varyansa bakıldığında özellikle işle ilgili değişkenlerin,

çevresel etkenlerin ve bireysel etkenlerin cezaevi çalışanlarındaki depresyonu açıkladığı görülmektedir. Sonuçlar önceki bulguları destekler niteliktedir. Örneğin, olumsuz duygular ve öfkenin depresyonla ilişkisi Espeland (2006) tarafından da ortaya konulmuştur. Sosyal desteği yeterli şekilde alan kişilerin duygusal tükenmişliği daha az yaşadıkları bilinmektedir (Fusilier & Manning, 2005). Bu çalışmada da özellikle çevresel kaynakların yüksek algılanmasının (aileden, arkadaşlardan ya da diğer önemli kişilerden algılanan sosyal destek) çalışanların depresyon skorlarını düşürdüğü görülmüştür. Ayrıca, iş stresinin yüksekliğinin ve işe bağlılığın azlığının depresyonla ilişkisi gözlenmiştir. Psikolojik dayanıklılığın kontrol algısı ve yaşama bağlılık boyutlarının depresyonla ilişkisi de dikkati çekmektedir. Çalışanlara koruyucu ruh sağlığı hizmetleri verirken bahsedilen bu değişkenlere dikkat edilmesi yararlı olacaktır. Buna yönelik psikolojik eğitimler, iş stresıyla baş etme, öfkeyle ve olumsuz duygularla başa çıkma, sosyal destek sistemleri geliştirme ve kişilik özellikleri üzerine odaklı olabilir.

Kaygıyla İlişkili Değişkenler

İş yerinin bireylerdeki kaygı ile ilişkisi çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur (Costa & Sartori, 2005; Hardy ve ark., 2003; Lowman, 1993). Cezaevi çalışanlarında kaygı belirtilerinin varlığı bilinmektedir (Kaya ve ark., 2003). Bu çalışmada, cezaevi çalışanlarında kaygı ile ilişkili değişkenlere bakıldığında meslekte daha uzun süre çalışma, vardiyalı çalışma, düşük eğitim düzeyine sahip olma, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden ya da arkadaşlardan algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, düşük düzeyde benlik algısı ve yüksek düzeyde onay arayışı anlamlı şekilde kaygıyla ilişkili bulunmuştur. Değişkenlerin açıkladığı varyans karşılaştırıldığında iş yeri ile

ilişkili değişkenler ve bireysel etkenlerin kaygıdaki varyansı daha fazla oranda açıkladığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre, çalışanlardaki kaygıyı düzenlemek için, benlik algısı, öfke kontrolü, duygu durum regülasyonu, iş stresi ile başa çıkma ve onay arayışını içeren psikolojik eğitimin öncelikli olarak meslekte uzun süre ve vardiyalı olarak çalışanlardan başlayarak planlanması düşünülebilir.

Duygusal Tükenmişlikle İlişkili Değişkenler

Tükenme ile iş yerinde çalışmanın etkisi bilinmektedir (Alimoğlu & Dönmez, 2005; Anderson, 2000; Curbow ve ark., 2000; Hocwalder & Brucefors, 2005; Piko, 2006; Salmela-Aro & Nurmi, 2004). Bu çalışmada iş yerindeki tükenmişliğin vardiyalı çalışma, bayan olma, düşük gelir düzeyine sahip olma, yüksek eğitim düzeyine sahip olma, yoğun iş stresi, düşük düzeyde işyerine bağlılık, düşük düzeyde aileden ya da arkadaşlardan algılanan sosyal destek, yüksek düzeyde sürekli öfke, yüksek düzeyde öfkeyi içe yöneltme, yüksek düzeyde öfkeyi dışa yöneltme, yüksek düzeyde olumsuz duygudurum, yüksek düzeyde problem-odaklı baş etme, düşük düzeyde yaşama bağlılık ve düşük düzeyde olumlu duygudurum anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Sonuçlar tükenmişlik ve problem odaklı baş etme stratejisi arasındaki ilişkiyi doğrulamamaktadır. Önceki çalışmalar, tükenmişliğin yaşanması durumunda kişilerin aktif ya da yüzleştirici baş etme stratejileri kullanmasındansa pasif ve savunmada (defansif) kalmayı tercih ettiklerini vurgulamaktadır (Espeland, 2006). Ancak, cezaevi çalışanlarında problem odaklı baş etme stratejisi arttıkça duygusal tükenmişliğin arttığı görülmektedir. Bu durum, sorunların çözümsüz algılanması ile ilişkili olabilir. Benzer şekilde stresli çalışma koşulları olan hemşireler ve yöneticilerle yapılmış bir çalışmada da kontrol odaklı baş etmenin tükenmişliği arttırdığı görülmüştür (Armstrong-Stassen, 2004). Sosyal desteğe bakıldığında, önceki

çalışmalara benzer şekilde (Fusilier & Manning, 2005) yeterli şekilde sosyal destek alan kişilerde duygusal tükendişliğin daha az olduğu dikkati çekmiştir.

Genel Değerlendirme

Mitchell ve arkadaşları (2000) bireylerin cezaevi ortamından etkilenişlerini değerlendirirken, organizasyon ve bireyle ilgili özellikler olarak değerşkenleri iki şekilde gruplandırmış; iş doyumunu, iş stresi, işe bağlılık gibi organizasyonla ilgili faktörlerin ve yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet gibi bireysel faktörlerin etkileşimi sonucu bireylerin cezaevi ortamından olumsuz etkilendiğini vurgulamışlardır. Yaptıkları çalışmada kurumla ilgili değerşkenlerin bireyle ilgili değerşkenlerden daha fazla miktarda işten ayrılmayı açıkladıkları bulgusunu elde etmişlerdir. Gillian, (2001) da Mitchell ve arkadaşlarının aktardığı gibi organizasyondan kaynaklı özelliklerin iş stresini yarattığını belirtmiştir. Bu çalışmada, sosyo-demografik, işin doğasına özgü, işe ilgili değerşkenlerin, çevresel özelliklerin ve bireysel özelliklerin psikolojik semptomatoloji üzerindeki etkisi incelenmiştir. Depresyon, kaygı ve duygusal tükendişliğe bakıldığında işe ilgili özelliklerin (iş stresi ve işe bağlılığın) ve bireysel özelliklerin bu değerşkenleri güçlü şekilde açıkladığı görülmüştür. Bulgular, iş stresi ve işe bağlılık değerşkenlerinin yanı sıra, psikolojik semptomatolojide bireysel özelliklerin güçlendirilmesine yönelik (özellikle öz güven ve psikolojik dayanıklılık) psikolojik müdahalelerin yapılmasının önemli olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmanın Özgün Değer ve Yaygın Etkisi

Çalışma daha önce bir arada değerlendirilmeyen sosyo-demografik değerşkenler, işin doğasına özgü değerşkenler, işe ilgili değerşkenler, çevresel etkenler ve bireysel değerşkenlerin ceza infaz kurumu çalışanlarındaki psikolojik semptomatolojiyle olan ilişkisinin ele alınması bakımından geniş bir kavramsal

çerçeve de düzenlenmiştir. Bu araştırma, bilindiği kadarıyla ülkemizde bu meslek grubuyla kapsamlı şekilde yapılmış ilk çalışmadır. Bu bağlamda ileride ülkemizde yapılacak çalışmalar için önemli bir kaynak oluşturacaktır. Ayrıca, araştırmada daha önce Durak ve arkadaşları (2003) tarafından ön çalışması yapılan Ceza İnfaz Kurumları Personeli için İş Stresi Ölçeğinin kullanılıyor olması da projeyi özgün kılmaktadır. Güvenirlilik ve geçerlilik çalışmalarından elde edilen tatmin edici sonuçlar ölçeğin Türkiye’de ve dünyada farklı araştırmalarda kullanılmasında ulusal ve uluslararası literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- ALİMOĞLU, M.K., Dönmez, L., Daylight exposure and the other predictors of burnout among nurses in a University Hospital, *International Journal of Nursing Studies*, 42, 549-555, (2005).
- ALLARD, T.J., Wortley, R.K., Stewart, A.L., Role conflict in community corrections, *Psychology, Crime & Law*, 9(3), 279-289, (2003).
- ANDERSON, D. G., Coping strategies and burnout among veteran child protection workers, *Child Abuse and Neglect*, 24, 839-848, (2000).
- ARMSTRONG, G. S., Griffin, M.L., Does the job matter? Comparing correlates of stress among treatment and correctional staff in prisons, *Journal of Criminal Justice*, 32, 577-592, (2004).
- ARMSTRONG-STASSEN, M., The influence of prior commitment on the reactions of layoff survivors to organizational downsizing, *Journal of Occupational Health Psychology*, 9(1), 46–60, (2004).
- ASAD, N., Khan, S., Relationship between job-stress and burnout: organizational support, *Pakistan Journal of Psychological Research*; 18(3), 139-150, (2003).
- AUERBACH, S.M., Quick, B.G., Pegg, P.O, General job stress and job-specific stress in juvenile correctional officers, *Journal of Criminal Justice* 31, 25– 36, (2003).
- BARTONE, P. T., Predictors of stress-related illness in city bus drivers, *Journal of Occupational Medicine*, 31, 857-863, (1989).
- BARTONE, P.T., Hardiness Protects Against War-Related Stress in Army Reserve Forces, *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 51(2), 72-82, (1999).

- BECK, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F., Emery, G., *Cognitive therapy of depression*, Guilford, New York, (1979).
- BECK, A.T., Epstein, N., Brown, G., Steer, R.A., An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 893-897, (1988).
- BECK, A.T., Ward, C.H., Mendelson, M., Mock, J., Erbaugh, J., An inventory for measuring depression, *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571, (1961).
- BONTA, J., Comier, R.B., *Corrections research in Canada: Impressive progress and promising prospects*, *Canadian Journal of Criminology*, 235-247, (1999).
- BOUFFARD, J.A., Taxman, F.S., Silverman, R., Improving process evaluations of correctional programs by using a comprehensive evaluation methodology, *Evaluation and Program Planning*, 26, 149-161, (2003).
- BOTHA, C., Pienaar, J., *South African correctional official occupational stress: The role of psychological strengths*, *Journal of Criminal Justice*, 34, 73–84, (2006).
- BOWLING, N.A., Beehr, T.A., Swader, W.M., Giving and receiving social support at work: the roles of personality and reciprocity, *Journal of Vocational Behavior*, 67(3), 476-489, (2004).
- BRYANT, R.M., Constantine, M.G., Multiple role balance, job satisfaction and life satisfaction in women school counselors, *Professional School Counseling*, 9(4), 265-272, (2006).
- CAMP, S.D., Saylor, W.G., Wright, K.N., Racial diversity of correctional workers and inmates: Organizational commitment, teamwork and workers' efficacy in prisons, *Justice Quarterly*, 18(2), 411-427, (2001).
- COSTA, G., Sartori, S., Flexible work hours, ageing and well-being, *International Congress Series*, 1280, 23-28, (2005).

- CURBOW, B., Spratt, K., Ungaretti, A., McDonnell, K., Breckler, S., Development of the child care worker job stress inventory, *Early Childhood Research Quarterly*, 15, 515-536, (2000).
- ÇUHADAROĞLU, F., Adölesanlarda benlik saygısı, Unpublished dissertation, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (1986).
- DANIELS, K., Harris, C., A daily diary study of coping in the context of the job demands-control-support model, *Journal of Vocational Behavior*, 66, 219-237, (2005).
- DIENER, E., Emmons R., Larsen J., Griffin S., The Satisfaction With Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75, (1985).
- DOWDEN, C., Tellier C., Predicting work related-stress in correctional officers: A meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*, 32, 31–47, (2004).
- DURAK, M., Motan, İ., Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin psikometrik özellikleri, Basılmamış durumda hazır çalışma, (2008).
- DURAK, M., Predictive role of hardiness on psychological symptomatology of university students experienced earthquake, (M.Sc.), Middle East Technical University, (2002).
- DURAK, M., Durak-Şenol, E., Gençöz, T., İnfaz Koruma Memurları için İş Stresi Ölçeği: Bir ön çalışma. [Work-stress scale for correctional officers: A pilot study], *Journal of Psychiatry, Psychology, Psychopharmacology*, 11(4), 296-303, (2003).
- DURAK, M., Durak-Şenol, E., Gençöz, T., The psychometric properties of the Turkish version of the Satisfaction with Life Scale (SWLS) in samples of elderly adults and correctional officers, Unpublished Manuscript, 2008

- DURAK-Batigün, A., Hisli-Şahin, N., İş stresi ve sağlık psikolojisi araştırmaları için iki ölçek: A-tipi kişilik ve iş doyumu, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 32-45, (2006).
- DUYGUN, T., Sezgin, N., Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18, 37-52, (2003).
- DVOSKİN, J.A., Spiers, E.M., On the role of correctional officers in prison mental health, *Psychiatric Quarterly*, 75(1), 41-60, (2004).
- EKER, D., Arkar, H., Perceived social support: psychometric properties of the MSPSS in normal and pathological groups in a developing country, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 30, 121-126, (1995).
- EKER, D., Arkar, H., Yıldız, H., Generality of support sources and psychometric properties of a scale of perceived social support in Turkey, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35, 228-233, (2000).
- ERGİN, C., Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması, Eds: Bayraktar, R., Dağ, İ. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 143-154, (1992).
- ESPELAND, K.E., Overcoming burnout: How to revitalize your career, *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 37(4),178-186, (2006).
- FARKAS, M. A., Correctional officer attitudes toward inmates and working with inmates in a "get tough" era, *Journal of Criminal Justice*, 27, 495-506, (1999).
- FERRELL, S.W., Morgan, R.D., Winterowd, C.L., Job satisfaction of mental health professionals providing group therapy in state correctional facilities, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44(2), 232-241, (2000).

- FOLKMAN, S., Lazarus, R.S. An analysis of coping in a middle-aged community sample, *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-239, (1980).
- FORSTER, W., England and Wales: The state of prison education, *Journal of Correctional Education*, 47(2), 101-107, (1996).
- FREUDENBERG, N., Jails, prisons and the health of urban populations: A review of the impact of the correctional system on community health, *Journal of Urban Mental Health: Bulletin of the New York Academy of the Medicine*, 78(2), 214-235, (2001).
- FUSILIER, M., Manning, M.R., Psychosocial Predictors of Health Status Revisited, *Journal of Behavioral Medicine*, 28(4), 347-360, (2005).
- GENÇÖZ, F., Gençöz, T., Bozo, Ö., Hierarchical Dimensions of Coping Styles: A Study Conducted with Turkish University Students, *Social Behavior and Personality*, (2006).
- GENÇÖZ, T., Positive and negative affect schedule: A study of validity and reliability, *Turkish Journal of Psychology*, 15(46), 27-28, (2000).
- GILLIAN, T., Correctional Officers one of law enforcement toughest positions, *Corrections Today*, October, 112-117, (2001).
- GRIFFIN, M.L., Job satisfaction among detention officers: Assessing the relative contribution of organizational climate variables, *Journal of Criminal Justice*, 29, 219-232, (2001).
- GRIFFIN, M.L., Hepburn, J.R., Side-bets and reciprocity as determinants of organizational commitment among correctional officers, *Journal of Criminal Justice*, 33, 611 –625, (2005).

- GROSSI, E., Berg, B., Stres and job dissatisfaction among correctional officers: An unexpected finding, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 35, 73-81, (1991).
- HALBESLEBEN, J.R.B., Sources of social support and burnout: a meta-analytic test of the conservation of resources model, *Journal of Applied Psychology*, 91(5), 1134–1145, (2006).
- HARDY, G.E., Woods, D., Wall, T.D., The impact of psychological distress on absence from work, *Journal of Applied Psychology*, 88(2), 306-314, (2003).
- HİSLİ, N., Beck depresyon envanterinin geçerliği üzerine bir çalışma [A study conducted on the validity of Beck Depression Inventory], *Journal of Psychology (Psikoloji Dergisi)*, 6(22), 118-123, (1988).
- HOCWALDER, J., Brucefors, A.B., Psychological empowerment at the work place as a predictor of ill health, *Personality and Individual Differences*, 39(7),1237-1248, (2005).
- JUDKINS, S., Massey, C., Huff, B., Hardiness, stress and use of ill-time among nurse managers: Is there a connection? *Nursing Economic*, 24(4), 187-194, (2006).
- KAYA, N., Çilli, A.S., Güler, Ö., Cezaevinde çalışan infaz ve koruma memurlarında psikiyatrik bozuklukların bir yıllık yaygınlığı. *Genel Tıp Dergisi*, 13(2),59-63, (2003).
- KIEKBUSCH, R., Price, W., Theis, J. Turnover predictors: Causes of employee turnover in sheriff-operated jails, *Criminal Justice Studies*, 16(2), 67–76, (2003).
- KOBASA, S. C., Commitment and coping in stress resistance among lawyers, *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 707-717, (1982).

- KOMMER, M. M., A Dutch prison officer's work: balancing between prison policy, organizational structure and professional autonomy, *Netherlands Journal of Social Sciences*, 29, 130-146, (1993).
- LAMBERT, C.H., Kass, S.J., Piotrowski, C., Vodanovich, S.J., Impact Factors on Work-Family Balance: Initial Support for Border Theory, *Organization Development Journal*, 24(3), 64-78, (2006).
- LAMBERT, E.G., Hogan, N.L., Barton, S.M., Clarke, A.W., The impact of instrumental communication and integration on correctional staff, Taylor & Francis LTD, New York, (2002).
- LEIBER, M.J., Schwarze, K., Mack, K.Y., Farnworth, M., The effects of occupation and education on punitive orientations among juvenile justice personnel, *Journal of Criminal Justice*, 30, 303– 316, (2002).
- LOWMAN, R. L., Counseling and psychotherapy of work dysfunction, American Psychological Association, Washington DC, (1993).
- MADDI, S.R., Khosaba, D.M., Hardiness and mental health, *Journal of Personality Assessment*, 63, 265-274, (1994).
- MASLACH, C., Jackson, S.E., Maslach Burnout Inventory Manual (2nd Ed.) Ca: Consulting Psychologist Press, Palto Alto, (1986).
- MCCRATY, R., Atkinson, M., Lipsenthal, L.L., Arguelles, L., Impact of the power to change performance program on stress and health risks in correctional officers, HeartMath Research Center, Institute of HeartMath, Report No. 03-014, (2003).
- MCELWAIN, M.K., Korabik, K., Rosin, H.M., An Examination of Gender Differences in Work-Family Conflict, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 37(4), 283-298, (2005).

- MCGILLIS HALL, L., Kiesners, D., A narrative approach to understanding the nursing work environment in Canada, *Social Science Medicine*, 61(12), 2482-2491, (2005).
- MEGLINO, B.M., DeNisi, A.S., Ravlin, E.C., The effects of previous job exposure and subsequent job status on the functioning of a realistic job preview. *Personnel Psychology*, 46, 803-822 (1993).
- MITCHELL, O., Mackenzie, D.L., Styve, G.J., Gover, A.R., The impact of individual, organizational and environmental attributes on voluntary turnover among juvenile correctional, staff members, *Justice Quarterly*, 17(2),333-357, (2000).
- MONSTER, A., Micucci A., Meeting Rehabilitative Needs at a Canadian Women's Correctional Centre." *The Prison Journal*, 85(2). 168-185, (2005).
- MOON, B., Maxwell, S.R., The sources and consequences of corrections officers' Stres: A South Korean example, *Journal of Criminal Justice*, 32, 359-370, (2004).
- MUCHINSKY, P. M., Stress and well-being at work: psychology applied to work. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, (1997).
- ÖZER, A.K., Sürekli öfke (SL-ÖFKE) ve öfke ifade tarzı (ÖFKE-TARZ) ölçekleri ön çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 31, 26-35, (1994).
- PABOOJIAN, A., Teske, H.R.C., Pre-service correctional officers: What do they think about treatment? *Journal of Criminal Justice*, 25(5), 425-433, (1997).
- PATTERSON, G.T., Examining the effects of coping and social support on work and life stress among police officers, *Journal of Criminal Justice*, 31, 215-226, (2003).

- PETERSON-BADALI, M., Koegl, C.J., Juvenile's experiences of incarceration the role of correctional staff in peer violence, *Journal of Criminal Justice*, 30, 41-49, (2002).
- PHILLIBER, S., Thy brother's keeper: A review of the literature on correctional officers, *Justice Quarterly*, 4(1), 10-37, (1987).
- PIKO, B.F., Burnout, role conflict, job satisfaction and psychosocial health among Hungarian health care staff: A questionnaire survey, *International Journal of Nursing Studies*, 43(3), 311-318, (2006).
- PINES, A.M., Keinan, G., Stress and burnout: The significant difference, *Personality and Individual Differences* 39, 625–635, (2005).
- POLLAK, C., Sigler, R., Low levels of stress among Canadian correctional officers in the northern region of Ontario, *Journal of Criminal Justice*, 26(2), 117–128, (1998).
- REES, J.D., Corrections professionalism at its best, *Corrections Today*, 6, (2006).
- REISING, M.D., Lovrich, N.P., Job attitudes among higher-custody state prison management personnel: A cross sectional comparative assessment, *Journal of Criminal Justice*, 26(3), 213-226, (1998).
- RHONDA, J.J., Social identity and relational demography in the workplace: A quantitative investigation of ethnicity, social support and organizational commitment, (Doctorate Dissertation), The George Washington University, (2005).
- ROSENBERG, M., *Society and adolescent self-image*, Princeton, NJ: Princeton University Press, (1965).
- SALMINEN, S., Violence in the workplaces in Finland, *Journal of Safety Research*, 28(3), 123-131, (1997).

- SALMELA-ARO, K., Nurmi, J.E., Employees' motivational orientation and well-being at work: A person-oriented approach, *Journal of Organizational Change Management*, 17(5), 471-489, (2004).
- SCHAUFELI, W.B., Peeters, M.C.F., Job stress and burnout among correctional officers: A literature review, *International Journal of Stress Management*, 7(1),19-48, (2000).
- SCHRIJNEMAEKERS, V.J.J., Rossum, E.V., Candel, M. J.J.M., Frederiks, Derix, M.A., Sielhorst, H., Brant, P.A.V.D., Effects of emotions-oriented care on work-related outcomes of professional caregivers in homes for elderly persons, *The Journals of Gerontology*, 58B(1), 50-57, (2003).
- SHANON, O.J., Components of empowerment and how they differentially relate to employee job satisfaction, organizational commitment and intent to leave the job, (Doctorate Dissertation), Peabody College for Teachers of Vanderbilt University, (2002).
- SHEILA, W.M., Predicting competency and job-related attitudes among Louisiana correctional officers (satisfaction, alienation, interest blank (coib)), (Doctorate Dissertation), Southern Illinois University at Carbondale, (1984).
- SHIREY, M.R., Social support in the workplace: Nurse leader implications, *Nursing Economics*, 22(6), 313 -320, (2004).
- SİVA, N.A., İnfertilite'de stresle baş etme, öğrenilmiş güçlülük ve depresyonun incelenmesi, (Unpublished doctoral thesis), Hacettepe University, (1991).
- SLATE, R. N., Vogel, R.E., Participative management and correctional personnel: A study of the perceived atmosphere for participation in correctional decision-making and its impact on employee stress and thoughts about quitting, *Journal of Criminal Justice*, 25, 397-408, (1997).

- SPEILBERGER, C.D., Jacobs, G., Russell, F.S., Crane, R.S., Assessment of anger: The state trait anger scale. Ed: Butcher, J.N., Spielberger, C.D., *Advances in Personality Assessment*, Hillsdale, N.J.: LEA, 159-187, (1983).
- STACK, S.J., Tsoudis, O. Suicide risk among correctional officers: A logistic regression analysis, *Archives of Suicide Research*, 3, 183–186, (1997).
- ŞENOL-DURAK, E., Durak, M., Gençöz, T., Development of work stress scale for correctional officers, *Journal of Occupational Rehabilitation*, 16, 157-168, (2006).
- TEGİN, B., Depresyonda bilişsel bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme [Cognitive Disorders in Depression; An evaluation according to Beck model], (Unpublished doctoral dissertation), Hacettepe University, (1980).
- TENNAT, C., Work-related stress and depressive disorders, *Journal of Psychosomatic Research*, 51, 697– 704, (2001).
- TRIPLETT, R., Mullings, J.L., Scarborough, K.E. Examining the effect of work–home conflict on work related stress among correctional officers. *Journal of Criminal Justice*, 27, 371–385, (1999).
- TRIPLETT, R., Mullings, J.L., Scarborough, K.E., Work-related stress and coping among correctional officers: Implications from organizational literature, *Journal of Criminal Justice*, 24(4), 291-308, (1996).
- TUĞRUL, C., Alkoliklerin çocuklarının aile ortamındaki stres kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, 57 – 73, (1994).
- TUMMERS, G.E., Janssen, P.P., Landeweerd, A., Houkes, I., A comparative study of work characteristics and reactions between general and mental health nurses: A multisample analysis, *Journal of Advanced Nursing*, 36(1), 151-162, (2001).

- ULUSOY, M., Şahin, N., Erkmen, H., Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: psychometric properties, *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 12, 74-81 (1998).
- VAN VOORHIS, P., Cullen, F. T., Link, B. G., Wolfe, N. T., The impact of race and gender on correctional officer's orientation to the integrated environment, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 28, 472-500, (1991).
- WATSON, D., Clark, L.A., Tellegen, A., Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070, (1988).
- ZIMET, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., Farley, G. K., The Multidimensional Scale of Perceived Social Support, *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41, (1988).

EKLER

Ek-1: Bilgilendirme Formu

Bu araştırma cezaevinde çalışanların karşılaştıkları stres verici olayları, olaylara verdikleri tepkileri ve tepkileri etkileyecek etmenleri araştırmak için yapılmaktadır. Bu amaçla size verilen anketlerdeki soruları yanıtlamanız istenmektedir. Vereceğiniz bilgilerin mesleğinizle ilgili yapılacak olan çalışmalarda yararlı olacağını düşünüyoruz.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllüdür. Buradaki anketlere vereceğiniz cevaplar ve kişisel (demografik) bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Lütfen soruların başındaki yönergeleri dikkatlice okuyunuz ve size en uygun gelen seçeneği X ile işaretleyiniz. Lütfen cevaplanmamış soru bırakmayınız.

Çalışmaya yönelik sorularınızı Emre ŞENOL-DURAK'a veya Mithat DURAK'a iletebilirsiniz. (Tel: 374 2534511/1299; emresenoldurak@yahoo.com, mithatdurak@yahoo.com).

Bu çalışmaya olan katkınız ve verdiğiniz cevaplardaki samimiyetiniz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Tülin GENÇÖZ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Emre ŞENOL-DURAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mithat DURAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Ek-2: Demografik Bilgi Formu

Örnek Maddeler

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Bayan Erkek
3. Medeni Haliniz: Bekâr Evli Ayrı Boşanmış

Ek-3: Ceza İnfaz Kurumu Personeli için İş Stresi Ölçeği

Cezaevi çalışanları, işyerlerinde ve yaşamlarının diğer alanlarında (aile hayatı, sağlık, sosyal yaşam vb.) stres yaratan birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Strese yol açabilecek bazı durumlar aşağıda sıralanmıştır. Sıralanan bu durumların şu an **sizi ne kadar etkilediğini** uygun rakamı işaretleyerek belirtiniz. Her bir maddeyi dikkatle okuyunuz ve hiçbir maddeyi atlamayınız.

Örnek Maddeler

	BU SORUN SİZİ NE KADAR ETKİLİYOR?				
	Hiç Etkilemiyor	Biraz	Orta Derecede	Epey	Çok Fazla
-Ekonomik sıkıntılar ve yetersizlikler	0	1	2	3	4
-İş yükünün fazlalığı	0	1	2	3	4
-Kendimi yarı mahkûm gibi hissetmek	0	1	2	3	4

Ek-4: Beck Depresyon Envanteri

Aşağıda, kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde, bir çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o ruh durumunun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatle okuyunuz. **Son bir hafta içindeki (şu an dâhil) kendi durumunuzu göz önünde bulundurarak, size en uygun ifadeyi bulunuz.** Daha sonra o maddenin yanındaki harfin üzerine (X) işareti koyunuz.

Örnek Maddeler

1. (a) Kendimi üzgün hissetmiyorum.
(b) Kendimi üzgün hissediyorum.
(c) Her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum.
(d) Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
2. (a) Gelecekte umutsuz değilim.
(b) Geleceğe biraz umutsuz bakıyorum.
(c) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(d) Benim için bir gelecek yok ve bu durum düzelmeyecek

Ek-5: Beck Anksiyete Envanteri

Aşağıda insanların kaygılı ya da endişeli oldukları zamanlarda yaşadıkları bazı belirtiler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra, her maddedeki belirtinin **bugün dâhil son bir haftadır** sizi ne kadar rahatsız ettiğini aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerin yanındaki cevabı **yuvarlak içine alarak** belirleyiniz.

Örnek Maddeler

SİZİ NE KADAR RAHATSIZ ETTİ?

	Hiç Etkilemedi	Hafif Derecede	Orta Derecede	Ciddi Derecede
- Sıcak/ateş basmaları	0	1	2	3
- Bacaklarda halsizlik, titreme	0	1	2	3
- Baş dönmesi veya sersemlik	0	1	2	3

Ek-6: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin **sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını** belirtmek için o cümle altındaki **rakamlardan yalnız bir tanesini** daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde **12 cümlenin her birine bir işaret** koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen **hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız**. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

Örnek Maddeler

-Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle Hayır

1

2

3

4

5

6

7

Kesinlikle Evet

-İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.

Kesinlikle Hayır

1

2

3

4

5

6

7

Kesinlikle Evet

Ek-7: Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Aşağıda sizin **kişisel özellikleriniz** ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır.Lütfen **şu an ki görüşlerinizi ve yaşam durumunuzu** en iyi tanımlayan kutuyu X ile işaretleyerek her ifadeyi yanıtlayınız.

Örnek Maddeler

	Hiç doğru değil	Biraz doğru	Çoğunlukla doğru	Tamamen doğru
- Çok çalışarak her zaman amacınıza ulaşabilirsiniz	0	1	2	3
- Biri bana zarar vermek isterse onu engellerim	0	1	2	3

Ek-8: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Aşağıda genel yaşam yaklaşımı ve tutumlarıyla ilgili ifadeler verilmiştir. Her bir ifadeye belirtilen görüşe ne denli katıldığınızı sunulan 5 basamaklı ölçek üzerinde değerlendiriniz. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki kutucuklardan yalnız bir tanesini işaretleyin.

rnek Maddeler

	Hiç Katılmıyorum	Katılıyorum	Ne Uygun Ne Uygun değil	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
- Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum	0	1	2	3	4

Ek-9: Baş Etme Becerileri Ölçeği

Aşağıda, önemli olabilecek olaylar karşısında kişilerin davranış, düşünce ve tutumlarını belirten bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyunuz. Yaşamınızda karşılaştığınız sorunlarla başa çıkmak için, bu cümlelerde anlatılanları ne sıklıkla kullandığınızı size uygun gelen rakamı daire içine alarak işaretleyiniz. Hiçbir cümleyi cevapsız bırakmamaya çalışınız. Her cümle ile ilgili yalnız bir cevap kategorisini işaretleyiniz.

Örnek Maddeler

	Hiç Uygun Değil	Pek Uygun değil	Uygun	Oldukça Uygun	Çok Uygun
- Aklımı kurcalayan şeylerden kurtulmak için değişik işlerle uğraşırım	0	1	2	3	4
- Çevremdeki insanlardan problemi çözmede bana yardımcı olmalarını beklerim	0	1	2	3	4

Ek-10: Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Bu araştırmada çalışanların yaşamlarındaki sıkıntılar, stresler ve yorgunluklar incelenmektedir. Bu amaçla hazırlanan elinizdeki ankette bu konuları yansıtan ifadeler yer almaktadır. Sizden istenen **her bir ifadenin örneklediği durumu ne kadar sıklıkla yaşadığınızı uygun yanıt aralıklarına (x) işareti** koyarak belirtmenizdir. Cevaplarda kimliğiniz gizli tutulacaktır. Yani, araştırmacıların dışında hiç kimse cevaplarınızı ğrenemeyecektir. Verdiğiniz cevaplar bizim için çok değerlidir. Bu araştırmada bize yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

rnek Maddeler

	Hiçbir Zaman	ok Nadir	Bazen	oğu Uygun	Her Zaman
- İşimden soğuduğumu hissediyorum	0	1	2	3	4
- Gün sonunda kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum	0	1	2	3	4

Ek-11: Olumlu Olumsuz Duygu Durumu Ölçeği

Bu ölçek, farklı duyguları tanımlayan bir takım sözcükler içermektedir. Son iki hafta nasıl hissettiğinizi düşünüp her maddeyi okuyun. Uygun cevabı her maddenin yanında ayrılan yere (puanları daire içine alarak) işaretleyin. Cevaplarınızı verirken aşağıdaki puanları kullanın.

Örnek Maddeler

1. Çok az veya hiç
2. Biraz
3. Ortalama
4. Oldukça
5. Çok fazla

1. İlgili _____	1	2	3	4	5
2. Sıkıntılı _____	1	2	3	4	5
3. Heyecanlı _____	1	2	3	4	5
4. Mutsuz _____	1	2	3	4	5

Ek-12: Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği

Aşağıda, kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları birtakım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **genel** olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (x) işareti koyun. **Doğru ya da yanlış cevap yoktur.** Herhangi bir ifadenin üzerinde **fazla zaman sarf etmeksizin, genel** olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

Örnek Maddeler

	SİZİ NE KADAR TANIMLIYOR?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
- Çabuk parlam	0	1	2	3
- Kızgın mizaçlıyım	0	1	2	3
- Öfkesi burnunda bir insanım	0	1	2	3

Ek-13: Yaşam Doyumu Ölçeği

Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı görüşünüzü yansıtan rakamı maddenin başındaki boşluğa yazarak belirtiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizin durumunuzu yansıttığını düşündüğünüz rakam bizim için en doğru yanıttır. Lütfen, açık ve dürüst şekilde yanıtlayınız.

7 = Kesinlikle katılıyorum

6 = Katılıyorum

5 = Çok az katılıyorum

4 = Ne katılıyorum ne de katılmıyorum

3 = Biraz katılmıyorum

2 = Katılmıyorum

1 = Kesinlikle katılmıyorum

Örnek Maddeler

_____ Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var

_____ Yaşam koşullarım mükemmeldir

Ek-14: İş Doyumu Ölçeği

Aşağıda, kişilerin iş yaşamlarıyla ilgili 32 konu verilmiştir. Her birinin yanında o konunun sizi ne kadar tatmin ettiğine (doyum verdiği) ilişkin %0 ile %100 arasında değişen bir ölçek vardır. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyup sizi ne derece tatmin ettiğini yanda işaretleyiniz.

Örnek Maddeler

	SİZİ TATMİN DERECESİ				
	%0	%25	%50	%75	%100
- Yaptığım iş karşılığı aldığım ücret	0	1	2	3	4
- İşimde bana sağlanan yükselme imkânları	0	1	2	3	4
- İş yerimdeki idari politikalar ve işleyiş biçimi	0	1	2	3	4

TÜBİTAK
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: TÜBİTAK SOBAG 105K155
Proje Başlığı: Ceza İnfaz Kurumu Personelinde Psikolojik Semptomatoloji: İş Stresi, Psikolojik Dayanıklılık, Tükenmişlik, Sosyal Destek ve Baş Etme Tarzları
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Prof. Dr. Tülin GENÇÖZ Yrd.Doç. Dr. Emre ŞENOL-DURAK Yrd.Doç. Dr. Mithat DURAK
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü ODTÜ/ANKARA
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi: TUBİTAK dışında destekleyen bir kuruluş bulunmamaktadır.
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 1.05.2006 - 30.06.2008
Öz (en çok 70 kelime) Bireysel etkenlerle birlikte psikolojik rahatsızlıkların gelişiminde işteki çalışma koşullarının etkili olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada, sosyo-demografik (örn.,cinsiyet), işin doğasına özgü (örn., cezaevi türü), işle ilgili (örn., iş stresi), çevresel (sosyal destek) ve bireysel (örn. benlik-saygısı) etkenlerin ceza infaz kurumu personelindeki psikopatolojiyle ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular iş yeri stresinin ve işe bağlılığın yanı sıra çeşitli çevresel ve bireysel etkenlerin ceza infaz kurumu personelindeki psikopatolojide etkili olduğunu ortaya koymuştur.
Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu personeli, psikolojik semptomatoloji, depresyon, kaygı, duygusal tükenme, iş stresi, işe bağlılık, algılanan sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, yaşama bağlılık, kontrol algısı, gelişim algısı, baş etme becerileri, problem odaklı baş etme, duygu odaklı baş etme, dolaylı baş etme, benlik algısı, onay arayışı, yaşam doyumu ve iş doyumu

Projeden Yapılan Yayınlar:

Durak, M., Şenol-Durak, E., & Gençöz, T. (2008). The Psychometric Properties of the Turkish Version of the Satisfaction with Life Scale (SWLS) in Samples of Elderly Adults and Correctional Officers. (Submitted Manuscript)

Şenol-Durak, E., Durak, M., & Gençöz, T. (2008). Associates of depression symptoms among correctional officers: Importance of perceived social support from family. *XVI World International Family Therapy Association (IFTA) Congress*, Porto- Portugal. (Poster presentation)

Şenol-Durak, E., Gençöz, T., & Durak, M. (2008). The Factors Associated with Life Satisfaction of the Correctional Officers. *IV European Conference of Positive Psychology*, Rijeka-Opatija, Croatia. (Oral presentation).

Durak, M., Gençöz, T., & Şenol-Durak, E. (2008). The Reliability and Validity of the Satisfaction with Life Scale in the Samples of Turkish Elderly and Correctional Officers. *IV European Congress of Positive Psychology*, Rijeka-Opatija, Croatia. (Oral presentation).

TÜBİTAK
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: TÜBİTAK SOBAG 105K155
Proje Başlığı: Ceza İnfaz Kurumu Personelinde Psikolojik Semptomatoloji: İş Stresi, Psikolojik Dayanıklılık, Tükenmişlik, Sosyal Destek ve Baş Etme Tarzları
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Prof. Dr. Tülin GENÇÖZ Yrd.Doç. Dr. Emre ŞENOL-DURAK Yrd.Doç. Dr. Mithat DURAK
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü ODTÜ/ANKARA
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi: TUBİTAK dışında destekleyen bir kuruluş bulunmamaktadır.
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 1.05.2006 - 30.06.2008
Öz (en çok 70 kelime) Bireysel etkenlerle birlikte psikolojik rahatsızlıkların gelişiminde işteki çalışma koşullarının etkili olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada, sosyo-demografik (örn.,cinsiyet), işin doğasına özgü (örn., cezaevi türü), işle ilgili (örn., iş stresi), çevresel (sosyal destek) ve bireysel (örn. benlik-saygısı) etkenlerin ceza infaz kurumu personelindeki psikopatolojiyle ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular iş yeri stresinin ve işe bağlılığın yanı sıra çeşitli çevresel ve bireysel etkenlerin ceza infaz kurumu personelindeki psikopatolojide etkili olduğunu ortaya koymuştur.
Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu personeli, psikolojik semptomatoloji, depresyon, kaygı, duygusal tükenme, iş stresi, işe bağlılık, algılanan sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, yaşama bağlılık, kontrol algısı, gelişim algısı, baş etme becerileri, problem odaklı baş etme, duygu odaklı baş etme, dolaylı baş etme, benlik algısı, onay arayışı, yaşam doyumu ve iş doyumu

Projeden Yapılan Yayınlar:

Durak, M., Şenol-Durak, E., & Gençöz, T. (2008). The Psychometric Properties of the Turkish Version of the Satisfaction with Life Scale (SWLS) in Samples of Elderly Adults and Correctional Officers. (Submitted Manuscript)

Şenol-Durak, E., Durak, M., & Gençöz, T. (2008). Associates of depression symptoms among correctional officers: Importance of perceived social support from family. *XVI World International Family Therapy Association (IFTA) Congress, Porto- Portugal*. (Poster presentation)

Şenol-Durak, E., Gençöz, T., & Durak, M. (2008). The Factors Associated with Life Satisfaction of the Correctional Officers. *IV European Conference of Positive Psychology, Rijeka-Opatija, Croatia*. (Oral presentation).

Durak, M., Gençöz, T., & Şenol-Durak, E. (2008). The Reliability and Validity of the Satisfaction with Life Scale in the Samples of Turkish Elderly and Correctional Officers. *IV European Congress of Positive Psychology, Rijeka-Opatija, Croatia*. (Oral presentation).